

Talousnäkymät ja palkanmuodostus

Talousnäkymät ja palkanmuodostus

Julkaisija VALTIONEUVOSTON KANSLIA		KUVAILULEHTI 27.6.2017	
Julkaisun laji Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan raportti		Toimeksiantaja Valtioneuvoston kanslia	
Tekijät Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan sihteeristö (VM)		Toimielimen asettamispäivä 14.12.2016	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Talousnäkymät ja palkanmuodostus Ekonomiska utsikter och lönebildning			
Tiivistelmä Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan palkanmuodostuksen seurantaraportissa selvitetään ansioiden, hintojen ja ostovoiman sekä kilpailukyyn kehitystä ja kehitysnäkymiä. Toimikunta hyödyntää arvioissaan valtiovarainministeriön suhdanne-ennustetta, joka on julkaistu VM:n kansantalousosaston Taloudellisessa katsauksessa 21.6.2017. Vuonna 2016 ansiot nousivat 1,1 % ja kuluttajahinnat nousivat 0,4 %. Palkansaajien yhteenlasketun ostovoiman muutos vuonna 2016 oli 1,5 %. Vuonna 2017 ostovoiman kehitys hidastuu ja v. 2018 ostovoiman arvioidaan heikentyvän hieman inflaation nopeutuessa ja työntekijän sosiaaliturvamaksujen noustessa. Suomen koko talouden yksikkötyökustannusten kasvu jää ennustejakson aikana euroalueen kehitystä hitaammaksi. Kesäkuussa 2016 allekirjoitetusta kilpailukykysoituksesta ja odotettua nopeammasta tuottavuuden kasvusta johtuen Suomen kustannuskilpailukyky vahvistuu suhteessa muuhun euroalueeseen. Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan kokoonpanoon kuuluvat: Mika Happonen (VTML), Mika Juutinen (KT), Erno Järvinen (MTK), Ilkka Kaukoranta (SAK), Jarkko Kivistö (SP), Eugen Koev (Akava), Mika Kuismanen (SY), Jaana Kurjenoja (Kaupan liitto ry), Jussi Mustonen (EK), Seppo Nevalainen (STTK), Tytti Naukkarinen (SAK), Helena Pentti (SAK), Petteri Rautaporras (Teknologiateollisuus ry), Pekka Sinko (VNK), Ralf Sund (STTK), Marko Synkkänen (VM), Mari Ylä-Jarkko (TK), Markus Sovala (VM, pj.), Mikko Spolander (VM, vpj.), Pasi Koikkalainen (VM, siht.) ja Harri Pönkä (VM, siht.).			
Avainsanat palkanmuodostus, kilpailukyky, ostovoima			
Sarjan nimi ja numero Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan raportti 27.6.2017		Kieli Fi	Kokonaissivumäärä 33
Kustantaja Valtioneuvoston kanslia		Julkaisun jakelu Julkaisu PDF:nä: www.vnk.fi/julkaisut Lisätietoja: info@vnk.fi	
Taitto Valtioneuvoston hallintoyksikkö		Painopaikka Raportti julkaistaan ainoastaan sähköisesti PDF:nä	Luottamuksellisuus Julkinen

Utgivare STATSRÅDETS KANSLI		PRESENTATIONSBLAD 27.6.2017	
Typ av publikation Rapport av kommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling		Uppdragsgivare Statsrådets kansli	
Författare Sekretariatet för utredningskommissionen för inkomst- och kostnadsutvecklingen (FM)		Datum då utredningen tillsattes 14.12.2016	
Publikationens namn Ekonomiska utsikter och lönebildning			
Referat I den uppföljningsrapport om lönebildningen som utarbetats av kommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling redogörs det för hur inkomsterna, priserna, köpkraften och konkurrenskraften utvecklas samt utvecklingsutsikterna för dem. Kommissionens bedömning baserar sig på finansministeriets konjunkturprognos, som har publicerats i finansministeriets ekonomiska översikt av den 21 juni 2017. År 2016 steg inkomsterna med 1,1 % och konsumentpriserna med 0,4 %. Löntagarnas sammanlagda köpkraft ökade med 1,5 %. År 2017 köpkraftens tillväxttakt avtar och år 2018 kommer den att minska lite eftersom inflation accelererar och försäkrades socialskyddsavgifter stiger. Enligt prognos tillväxten av enhetsarbetskostnaderna i hela den finländska ekonomin att kommer att vara mindre jämfört med det övriga euroområdet. På grund av konkurrenskraftsavtalet som undertecknades i juni 2016 och en snabbare än förväntad tillväxt av produktiviteten, stärks Finlands kostnadskonkurrenskraft jämfört med det övriga euroområdet. Till kommission för inkomst- och kostnadsutveckling hör: Mika Happonen (SAMV), Mika Juutinen (Kommunarbetsgivarna), Erno Järvinen (MTK), Ilkka Kaukoranta (FFC), Jarkko Kivistö (FB), Eugen Koev (Akava), Mika Kuusmanen (FF), Jaana Kurjenoja (Finsk Handel), Jussi Mustonen (EK), Seppo Nevalainen (FTFC), Tytti Naukkarinen (FFC), Helena Pentti (FFC), Petteri Rautaportas (Teknologiateollisuus ry), Pekka Sinko (SRK), Ralf Sund (FTFC), Marko Synkkänen (FM), Mari Ylä-Jarkko (Statistikcentralen), Markus Sovala (FM, ordf.), Mikko Spolander (FM, vice ordf.), Pasi Koikkalainen (FM, sekr.) ja Harri Pönkä (FM, sekr.).			
Nyckelord lönebildning, konkurrenskraft, köpkraft			
Seriens namn och nummer Rapport av kommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling 27.6.2017		Språk Fi	Sidantal 33
Förläggare Statsrådets kansli		Distribution Publikationen som PDF: www.vnk.fi/julkaisut Ytterligare information: info@vnk.fi	
Layout Statsrådets förvaltningsenhet		Tryckort Rapporten publiceras endast elektroniskt som PDF-fil	Sekretessgrad Offentlig

SISÄLLYS

Tiivistelmä.....	6
1 Suhdannekuva vuosille 2017–2019.....	7
Yleinen talouskehitys.....	7
Ajankohtainen työllisyystilanne.....	9
2 Ansiokehitys	13
Palkat	13
3 Hinnat ja ostovoima.....	16
Hinnat.....	16
Palkansaajien yhteenlaskettu ostovoima.....	17
4 Talouden kilpailukyky	19
Palkat, tuottavuus ja yksikkötyökustannukset Suomessa ja euroalueella	19
Kustannuskilpailukyky	21
Muut koko talouden kilpailukyvyn indikaattorit.....	25
Kilpailukyky ja tulonmuodostus.....	26
LIITTEET	31
Liite 1: Muutoksia veroissa ja etuuksissa	31
Liite 2: Yksikkötyökustannusten kehitys euroalueella ja maittain (Lähde: Eurostat, VM)	33

TIIVISTELMÄ

Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan palkanmuodostuksen seurantaraportissa selvitetään ansioiden, hintojen ja ostovoiman sekä kilpailukyvyn kehitystä ja kehitysnäkymiä. Toimikunta hyödyntää arvioissaan valtiovarainministeriön suhdanne-ennustetta, joka on julkaistu VM:n kansantalousosaston Taloudellisessa katsauksessa 21.6.2017.

Vuonna 2016 BKT:n kasvu nopeutui 1,5 prosenttiin kotimaisen kysynnän vauhdittamana. Alkuvuodesta 2017 talouskasvu on ollut odotettua nopeampaa ja vuoden 2017 kasvuksi ennustetaan 2,4 %. Vuoden 2018 kasvuksi muodostuu 1,6 % ja v. 2019 talous kasvaa 1,5 %. Talouskasvun nopeutuessa se myös on laaja-alaisempaa. Talouden aktiviteetti ei ole enää pelkästään kotimaisen kysynnän varassa, vaan myös vienti kasvaa selvästi vientimarkkinoiden kasvun nopeutumisen ja kilpailukyvyn kohenemisen myötä. Ennustejakson 2017-2019 loppua kohden kotitalouksien reaalityöjen kasvu heikentyy ja yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu.

Laaja-alainen talouskasvu nostaa v. 2017 työllisten määrän 0,6 % edellisvuotta korkeammaksi ja samalla työllisyysaste nousee yli 69 prosentin. Vientivetoinen kasvu nostaa ensisijaisesti tuottavuutta, minkä seurauksena työllisyyden kasvu jää suhteessa hitaammaksi. Bruttokansantuotteen kohtuullisena jatkuva kasvu vuosina 2018 ja 2019 parantaa edelleen työllisyyttä ja samalla työttömien määrä laskee. Työttömyysasteen odotetaan laskevan alle kahdeksaan prosenttiin v. 2019.

Nimellisansiot nousivat v. 2016 ansiotasoindeksillä mitattuna 1,1 prosenttia, josta sopimuspalkkojen nousu oli 0,6 %. Ansioiden arvioidaan kasvavan ainoastaan 0,2 % vuonna 2017, johtuen kilpailukyky sopimukseen sisältyvistä nollakorotuksista ja julkisen sektorin lomarahojen leikkauksesta. VM:n kansantalousosaston ennusteessa ansiotason nousu nopeutuu maltillisesti ollen 1,2 % v. 2018 ja 1,5 % v. 2019.

Kuluvana vuonna inflaatio nopeutuu 1,0 prosenttiin erityisesti energian hintojen nousun vuoksi, mutta on edelleen tavanomaista hitaampaa. Vuonna 2018 inflaatio nousee 1,3 prosenttiin ja edelleen 1,4 prosenttiin vuonna 2019.

Vuonna 2016 palkansaajien yhteenlasketun ostovoiman kasvu oli nopeinta kuuteen vuoteen. Ostovoimaa tukivat pääosin alhainen inflaatio ja työllisyyden kasvu. Vuonna 2017 ostovoimaa tukevat työllisyyden kasvu ja kilpailukyky sopimukseen liittyvät veronkevennykset. Ostovoimaa heikentävät inflaation nopeutuminen, työntekijän sosiaaliturvamaksujen nousu sekä julkisen sektorin lomarahojen leikkaus. VM:n ennusteen mukaan vuosina 2018 ja 2019 ostovoima hivenen supistuu tai ei ainakaan nouse.

Nimelliset yksikkötyökustannukset nousivat v. 2016 Suomessa pitkältä ajalta hieman vähemmän kuin euroalueella keskimäärin. Kilpailukyky sopimuksen seurauksena Suomen yksikkötyökustannusten ennustetaan laskevan 1,5 prosenttia vuonna 2017. Euroopan komission ennusteen mukaan Suomen yksikkötyökustannusten kasvu jää vuosina 2016–2018 selvästi euroaluetta hitaammaksi. Näin ollen Suomen kustannuskilpailukyky paranee suhteessa muuhun euroalueeseen.

1 Suhdannekuva vuosille 2017–2019

Yleinen talouskehitys

Suomen BKT kasvoi 1,5 % v. 2016 kotimaisen kysynnän vauhdittamana. Yksityisen kulutuksen kasvu oli suhdannetilanteeseen nähden vahvaa. Kulutuskysyntää tukivat kotitalouksien reaalityulojen kasvu, kuluttajien odotusten vahvistuminen ja omalta osaltaan säästämisasteen aleneminen. Yksityiset investoinnit kasvoivat erittäin ripeästi, noin kuusi prosenttia. Viennin kasvu jäi v. 2016 osalta 1,0 prosenttiin eli edelleen vientimarkkinoiden kehitystä hitaammaksi. Työmarkkinoiden tilanne koheni hieman ja koko vuoden työttömyysaste laski 8,8 prosenttiin. Pitkäaikais- ja rakenneyöttömien määrä kasvoi, mutta kasvu hidastui loppuvuotta kohden.

Maailmantalouden näkymät ovat piristymässä. Maailman ostovoimakorjatun BKT:n kasvu nousee noin 3,4 prosenttiin v. 2017 ja kiihtyy edelleen vuosina 2018 ja 2019. Maailmantalouden kasvunäkymien lujittumiseen liittyy yhä epävarmuutta, kuten lisääntyvän protektionismin uhka, Kiinan velkaantuneisuuteen liittyvät riskit sekä euroalueen maiden rakenneuudistusten keskeneräisyys. Yhdysvaltojen talouden kasvu jatkuu laajapohjaisena: kotitalouksien ja yritysten odotukset talouskehityksestä ovat korkealla. Euroalueen kasvun kiihtymisen merkkeinä ovat muun muassa laaja-alaisesti kohentunut taloudellinen toimeliaisuus ja kiihtyvä inflaatio. Kiinan kokonaistuotannon kasvun odotetaan jatkavan hidastumista ja Intia kasvaa edelleen vahvasti. Venäjän taloudessa on elpymisen merkkejä.

Vuonna 2017 Suomen BKT:n kasvu kiihtyy 2,4 prosenttiin. Kulutuksen kasvua tukevat työllisyyden koheneminen, kotitalouksien reaalityulojen kasvu sekä kuluttajien odotusten vahvistuminen. Yksityisten investointien painopiste on siirtymässä asuntoinvestoinneista ja rakentamisesta teollisuuden ja yritysten koneisiin ja laitteisiin sekä tutkimus- ja kehittämisinvestointeihin. Kasvu on myös laaja-alaisempaa, kun viennin kasvu kiihtyy lähes 4,7 prosenttiin. Ulkomaankaupan vaikutus bruttokansantuotteen kasvuun kääntyy positiiviseksi v. 2017.

Vuoden 2018 BKT:n kasvu on 1,6 %. Erityisesti yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu, kun kotitalouksien reaalityulojen kasvu hidastuu. Yksityisten investointien kasvu hidastuu johtuen lähinnä rakennusinvestointien kasvun tasaantumisesta. Vuonna 2018 viennin kasvu hidastuu.

Vuonna 2019 BKT:n kasvu jää 1,5 prosenttiin. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu edelleen käytettävissä olevien reaalityulojen kasvun hidastuessa. Yksityisten investointien kasvun arvioidaan kiihtyvän uudelleen. Vienti pysyy kasvun kiihtymisestä huolimatta vientimarkkinoiden kasvua hitaampana.

Julkinen talous painui viime vuosikymmenen lopulla syvästi alijäämäiseksi. Vaikka talouskasvu on ollut vaimeaa viime vuosina, alijäämä on pienentynyt sopeutus-toimien vuoksi. Suotuisa suhdannetilanne kohentaa julkisen talouden rahoitus-asemaa, mutta ennustettu talouskasvu ei yksistään riitä korjaamaan julkisen talouden rakenteellista epätasapainoa. Julkisen talouden sektoreista valtio ja paikallishallinto ovat alijäämäisiä, ja työeläkesektori sekä muut sosiaaliturvarahastot lievästi ylijäämäisiä. Julkinen velka suhteessa kokonaistuotantoon jatkaa kasvuaan lähivuodet, joskin kasvuvauhti hidastuu.

Taulukko 1. Keskeiset ennusteluvut 21.6.2017 (VM:n kansantalousosasto.)

	2016	2014	2015	2016	2017*	2018*	2019*
	mrd. euroa	määrän muutos, prosenttia					
Bruttokansantuote markkinahintaan	214	-0,6	0,3	1,5	2,4	1,6	1,5
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	78	-1,3	3,2	2,9	3,0	2,6	3,1
Kokonaistarjonta	293	-0,6	0,8	1,9	2,5	1,9	2,0
Tavaroiden ja palvelujen vienti	76	-2,7	0,8	1,5	4,7	3,7	3,9
Kulutus	171	0,4	1,1	1,5	1,4	0,8	0,7
yksityinen	119	0,8	1,5	1,9	2,3	1,1	1,0
julkinen	52	-0,5	0,1	0,5	-0,5	0,0	-0,1
Investoinnit	45	-2,6	1,1	5,2	3,6	2,9	3,4
yksityiset	37	-3,4	2,6	6,1	4,2	3,0	4,1
julkiset	8	0,9	-4,9	1,4	1,2	2,4	0,0
Kokonaiskysyntä	293	-0,8	1,2	1,9	2,7	2,0	2,1
kotimainen kysyntä	217	-0,1	1,4	2,0	2,0	1,5	1,5

	2014	2015	2016	2017*	2018*	2019*
Bruttokansantuote, mrd. euroa	205	210	214	222	229	237
Palvelut, määrän muutos, %	-0,4	0,9	0,9	2,0	1,5	1,3
Koko teollisuus, määrän muutos, %	-0,2	-2,1	0,7	6,3	2,0	1,9
Työn tuottavuus, muutos, %	0,1	0,4	0,2	1,4	1,2	1,1
Työlliset, muutos, %	-0,4	-0,4	0,5	0,6	0,6	0,5
Työllisyysaste, %	68,3	68,1	68,7	69,3	69,8	70,2
Työttömyysaste, %	8,7	9,4	8,8	8,5	8,1	7,8
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	1,0	-0,2	0,4	1,0	1,3	1,4
Ansiotasoindeksi, muutos, %	1,4	1,4	1,1	0,2	1,2	1,5
Vaihtotase, mrd. euroa	-2,6	-1,2	-2,3	-3,2	-2,4	-2,0
Vaihtotase, suhteessa BKT:een, %	-1,3	-0,6	-1,1	-1,4	-1,1	-0,8
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %	0,2	0,0	-0,3	-0,3	-0,2	0,0
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %	1,5	0,7	0,4	0,5	0,9	1,3
Julkisyhteisöjen menot, suhteessa BKT:een, %	58,1	57,0	56,1	54,5	53,6	53,2
Veroaste, suhteessa BKT:een, %	43,9	44,0	44,3	43,0	42,4	41,9
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-3,2	-2,7	-1,9	-1,8	-1,7	-1,4
Valtion rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-3,7	-3,0	-2,7	-2,5	-2,0	-1,7
Julkisyhteisöjen bruttovelka, suhteessa BKT:een, %	60,2	63,7	63,5	63,8	63,8	63,6
Valtionvelka, suhteessa BKT:een, %	46,3	47,6	47,8	48,5	48,6	48,6

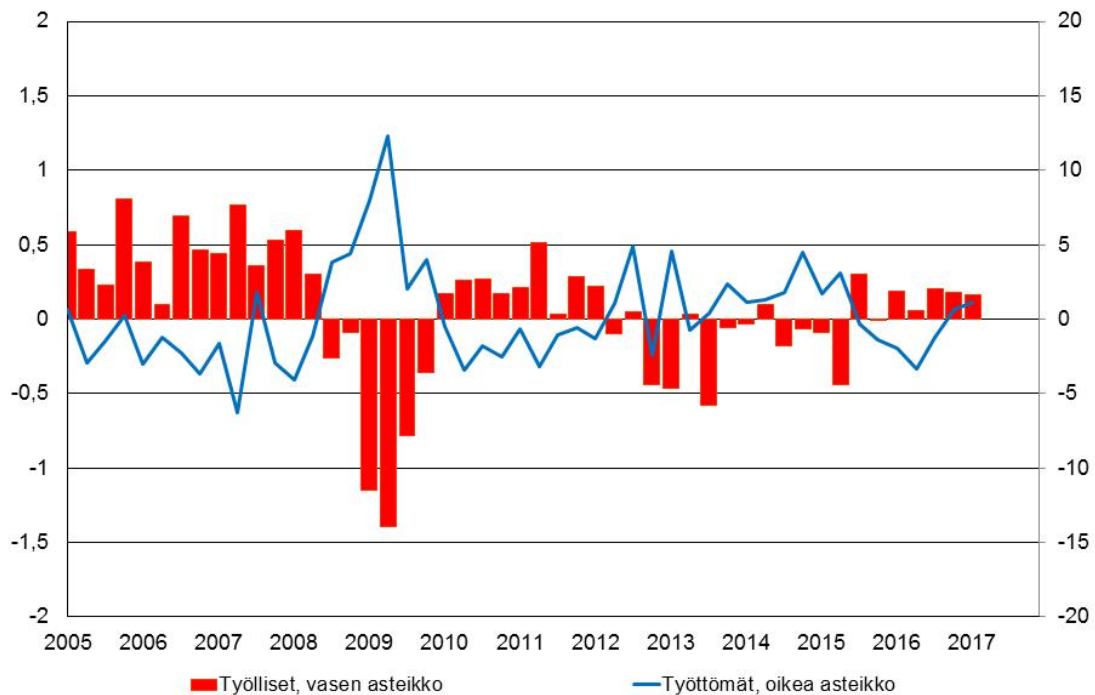
Ajankohtainen työllisyystilanne

Taloudellisen aktiviteetin laajapohjainen ja nopea voimistuminen on kääntänyt työllisyyden jälleen kasvuun kevään 2017 aikana. Työllisten määrä nousi tammi-huhtikuussa 0,6 % vuoden takaiseen verrattuna. Työtunnit ovat tosin alkuvuonna lisääntyneet kilpailukyky sopimukseen sisältyvästä työajan pidentämisestä huolimatta vain 0,5 %. Avoimien työpaikkojen kasvu on hidastunut alkuvuonna, mutta niiden määrä on pysynyt korkeana. Laaja-alainen talouskasvu nostaa v. 2017 työllisyyden 0,6 % edellisvuotta korkeammaksi ja samalla työllisyysaste nousee yli 69 prosentin. Vientivetoinen kasvu nostaa ensisijaisesti tuottavuutta, minkä seurauksena työllisyyden kasvu jää suhteessa hitaammaksi.

Tilastokeskuksen työvoimatiedustelun mukaan työttömyys on yllättäen jopa hieman noussut alkuvuonna 2017 työttömyysasteen trendin noustessa huhtikuussa 8,9 prosenttiin. Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan työttömyys kuitenkin on alkuvuonna laskenut kaikilla alueilla ja kaikissa ikä- ja ammattiryhmissä. Työttömyysasteen lievä nousu näyttäisikin johtuvan piilotyöttömien aktivoitumisesta työnhakuun, mikä on normaalia suhdannetilanteen parantuessa. Nopeutunut talouskasvu kääntää työttömyyden uudelleen laskevalle uralle ja ennuste vuoden 2017 työttömyysasteeksi on 8,5 %.

Bruttokansantuotteen kohtuullisena jatkuva kasvu vuosina 2018 ja 2019 parantaa edelleen työllisyyttä ja samalla työttömien määrä laskee. Työllisyyden ennustetaan paranevan 0,6 % v. 2017 ja 0,5 % v. 2018. Työllisyysaste nousee näin hieman yli 70 prosentin v. 2019. Työttömyys pysyy melko korkeana koko ennustejaksolla voimistuneesta talouskasvusta huolimatta. Työttömyysaste laskee 8,1 prosenttiin v. 2018 ja edelleen 7,8 prosenttiin v. 2019.

Kuvio 1. Työllisyys ja työttömyys, muutos edellisestä neljänneksestä, %

Lähde: Tilastokeskus, kausitasoitus Suomen Pankki

Tilastokeskuksen (TK) ja työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) työttömyystilastojen välinen ero kasvoi hyvin suureksi vuosina 2013–2016 työttömyyden lisääntyessä, mutta syksystä 2016 lähtien ero on jälleen alkanut kaventua. TEM tilastoi keskimäärin 112 000 työtöntä enemmän vuonna 2016, mutta huhtikuussa 2017 ero työttömissä oli enää 25 000 TEM:n hyväksi. TK:n tilastoima piilotyöttömien määrä on korkealla, mutta kasvu näyttäisi pysähtyneen alkuvuonna 2017. Piilotyöttömiä oli huhtikuussa 119 000 henkeä eli 13 000 vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Piilotyöttömien suuren määrän ennakoidaan jatkavan supistumistaan ennustejaksolla, kun useammat TE -toimistoihin rekisteröityneistä työttömistä työnhakijoista alkavat etsiä aktiivisesti töitä suhdannetilanteen parantuessa. Virallinen työttömyys (TK) saattaakin pysyä pitkään korkeana, samalla kun rekisteröityjen työttömien määrä laskee lähemmäksi sitä.

Rakenne- ja pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi nopeasti vuosina 2013–2016. Loppuvuonna 2016 pitkäaikaistyöttömien määrä kääntyi laskuun ja tämä kehitys on jatkunut myös alkuvuonna 2017. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli v. 2017 huhtikuussa 109 000, eli 12 000 vähemmän kuin vuotta aiemmin. Rakennetyöttömien määrä oli TEM:n työnvälitystilaston mukaan huhtikuussa 198 000, eli 16 000 henkilöä vähemmän kuin vuotta aiemmin. Pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut viime vuosina kaikissa ikäryhmissä, mutta kaikkein eniten 25–54-vuotiaissa. Suuri rakennetyöttömyys tulee hidastamaan työttömyyden laskua parantuneesta suhdannetilanteesta huolimatta.

Työmarkkinoiden suhdannetilannetta voidaan arvioida tarkastelemalla avoimien työpaikkojen suhdetta työttömiin työnhakijoihin (kuvio 2). Avoimien työpaikkojen suhde työttömiin työnhakijoihin kääntyi v. 2016 nousuun pysyttyään pitkään hyvin matalalla tasolla. Tämän hetkinen alle 0,15 suhdeluku viittaa edelleen työmarkkinoiden vähäiseen kireyteen ja työvoiman heikkoon kysyntään suhteessa työttömien määrään. Mitä matalampi tämä suhdeluku on, sitä helpompaa yrityksillä on löytää työntekijöitä, sillä työnhakijoita on runsaasti yhtä vakanssia kohti. Vastaavasti, työttömien työnhakijoiden työnsaantimahdollisuudet heikkenevät, kun avoimista paikoista kilpailee suuri joukko työnhakijoita. Vertailun vuoksi: Tilastokeskuksen työttömillä Suomen suhdeluku olisi vuonna 2016 ollut 0,17, kun Yhdysvalloissa vastaava suhdeluku oli noin 0,7.

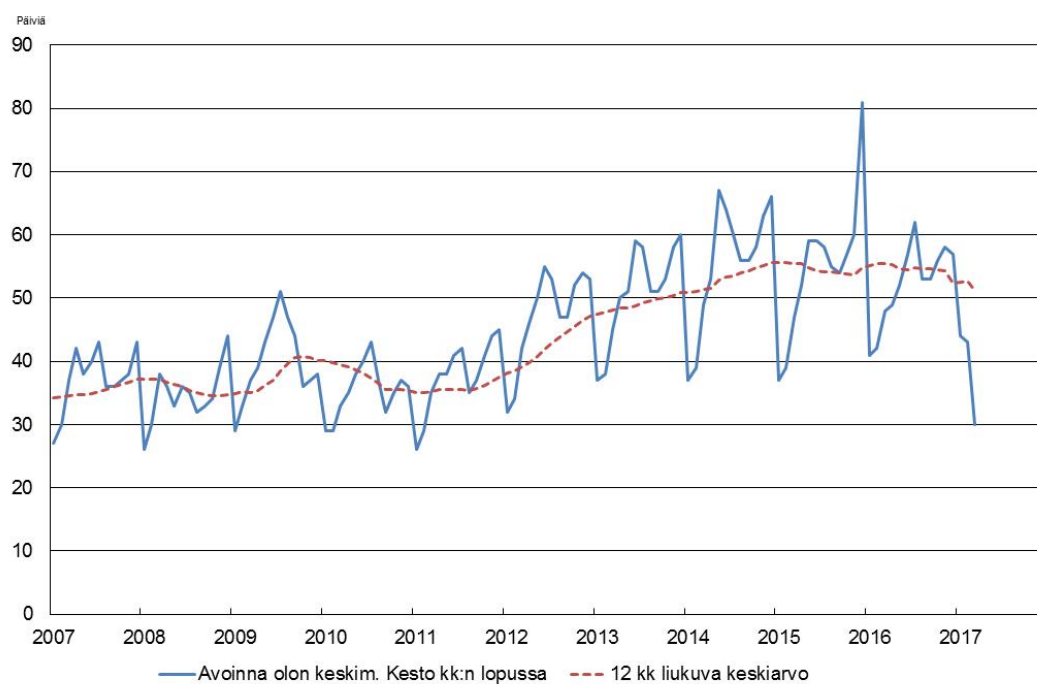
Työpaikkojen avoinna olon keskimääräinen kesto on pidentynyt vuoden 2011 jälkeen (kuvio 3). Vaikka yhtä avointa työpaikkaa kohti on ollut runsaammin työvoimatoimistoihin rekisteröityneitä työttömiä työnhakijoita, niin työnantajien on ollut hankalampaa löytää heidän joukostaan sopivaa työntekijää. Avoinna olon keskimääräinen kesto näyttäisi kuitenkin alkuvuonna 2017 kääntyneen jälleen laskuun.

Kuvio 2. Työmarkkinoiden kireys: avoimet työpaikat työtöntä työnhakijaa kohden

Lähde: TEM, työnvälitystilasto

Kuvio 3. Työpaikkojen avoinna olon kesto päivinä

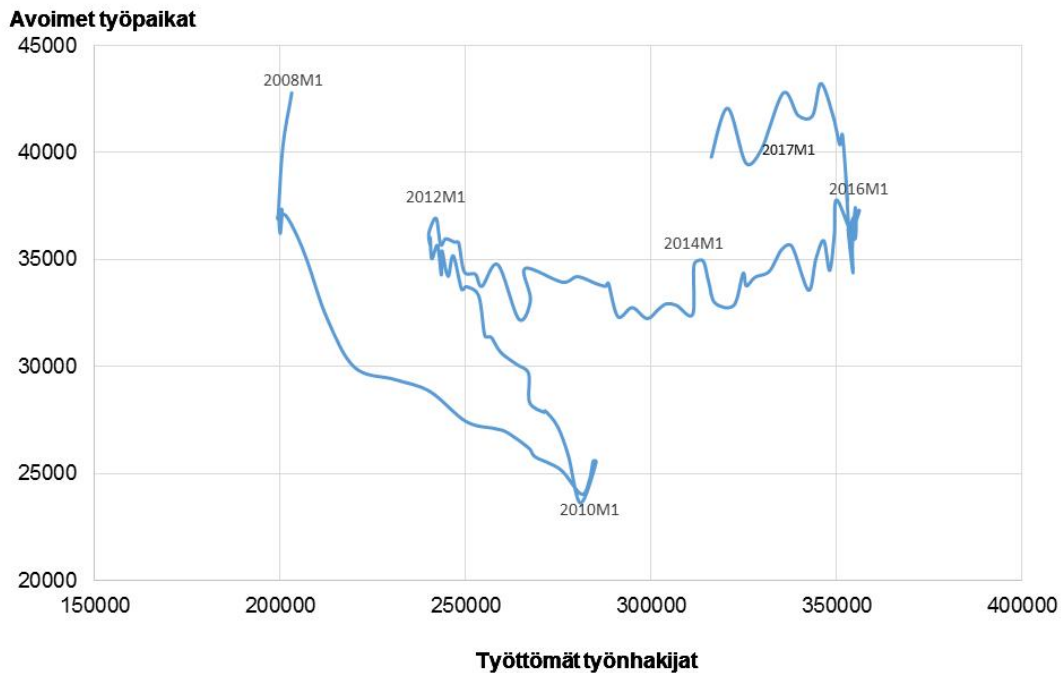

Lähde: TEM, työnvälitystilasto

Kuvio 4¹ viittaa siihen, että työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmat lisääntyivät vuosina 2012–2016, mutta syksystä 2016 alkaen tilanne on kääntynyt parempaan suuntaan työttömyyden laskiessa. Jos työnhakijoiden ja työpaikkojen yhteensopivuudessa ei ole ongelmia, avointen työpaikkojen lisääntymisen pitäisi vähentää työttömyyttä. Vuosien 2012–2016 kehitys siirsi kuvion 4 käyrää selvästi loitommas vasemmasta alanurkasta. Tällaisen siirtymän katsotaan yleisesti merkitsevän, että työmarkkinoiden toimivuus heikkenee. Tällöin lisääntyy myös riski rakenteellisen työttömyyden kasvuun.

Työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmien lisääntymisen taustalla on ollut voimakas talouden rakennemuutos, jossa uudet työpaikat syntyvät eri aloille ja alueille kuin mistä niitä on tuhoutunut. Työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmat heikentävät talouskasvun työllistävyttä ja vaimentavat osaltaan työllisyyden lähivuosien kasvunäkymiä. Alkuvuonna 2017 työttömyys on kuitenkin laskenut kaikilla alueilla ja kaikissa ammattiryhmissä, joten yhteensopivuusongelmat näyttäisivät olevan vähenemässä laajapohjaisemman talouskasvun vanavedessä.

Kuvio 4. Työmarkkinoiden yhteensopivuus: avoimet työpaikat ja työttömät työnhakijat

Lähde: TEM, työnvälitystilasto

¹ Kyseessä on nk. Beveridge-käyrä, josta käytetään myös nimitystä UV-käyrä, missä U viittaa työttömyyteen (unemployment) ja V avoiin työpaikkoihin (vacancies).

2 Ansiokehitys

Palkat

Nimelliset ansiot nousivat ansiotasoindeksillä mitattuna 1,1 prosenttia vuonna 2016. Sopimuspalkkojen nousu oli 0,6 % ja muut tekijät nostivat ansiotasoindeksiä 0,5 %. Muiden tekijöiden kuin sopimuskorotusten vaikutus vuosina 2010–2016 on ollut keskimäärin 0,6 % vuodessa.

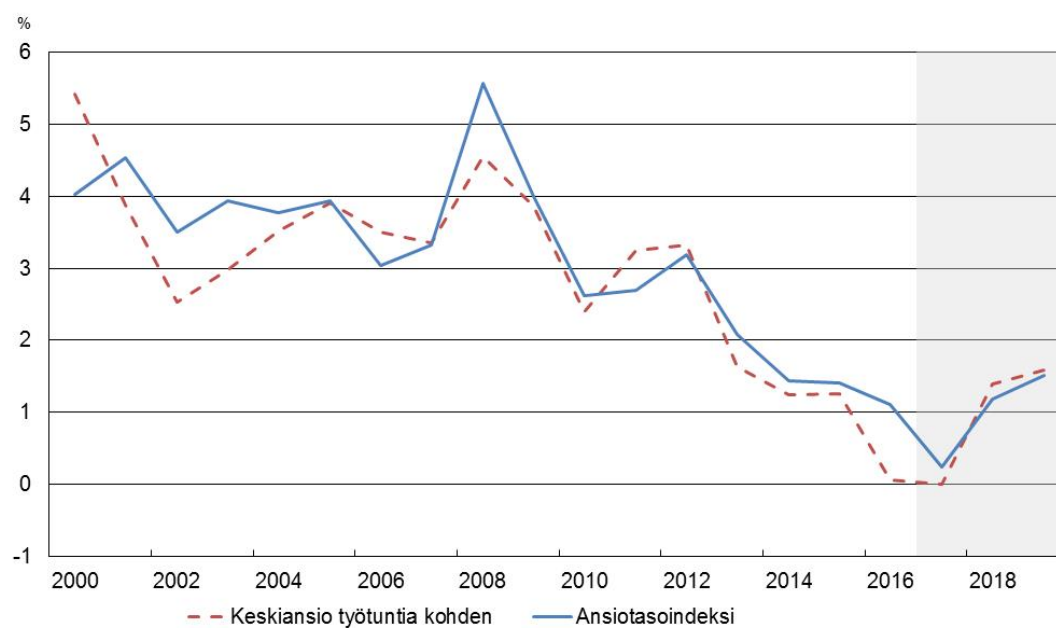
Kilpailukyky sopimuksen arvioidaan laskevan sopimuspalkkoja vuonna 2017 keskimäärin 0,3 % julkisen sektorin lomarahojen leikkauksesta johtuen². Muiden tekijöiden kuin sopimuspalkkojen arvioidaan kohottavan ansioita 0,5 %. Nimellisten ansioiden arvioidaan näin ollen kasvavan 0,2 % vuonna 2017 ansiotasoindeksillä mitattuna. Tämä ansiotason nousu on hitainta ansiotasoindeksin vuodesta 1964 alkaneen historian aikana. VM:n kansantalousosaston ennusteessa ansioiden kasvun oletetaan nopeutuvan maltillisesti siten, että ansiotasoindeksi nousee 1,2 % vuonna 2018 ja 1,5 % vuonna 2019.

Työmarkkinaosapuolet allekirjoittivat 14.6.2016 kilpailukyky sopimuksen, jonka kattavuudeksi muodostui noin 91 %. Kilpailukyky sopimuksen mukaan työ- ja virkaehtosopimusten voimassaoloa jatketaan 12 kuukaudella sopimuspalkkojen pysyessä ennallaan. Vuosittainen työaika pitenee kokoaikatyössä keskimäärin 24 tunnilla ansiotaso muuttamatta vuoden 2017 alusta; ammatti- ja työnantajaliitot sopivat työajan pidentämisen toteuttamistavasta alakohtaisesti. Työntekijän työeläkemaksu nousee asteittain yhteensä 1,2 prosenttiyksikköä 2017–2020. Työnantajan työeläkemaksu alenee vastaavasti samalla määrällä. Työntekijän työttömyysvakuutusmaksu nousee 2017–2018 yhteensä 0,85 prosenttiyksikköä. Työnantajan keskimääräinen työttömyysvakuutusmaksu alenee vastaavasti samalla määrällä. Työnantajan sosiaaliturvamaksu eli sairausvakuutusmaksu alenee 2017–2019 vähintään noin prosenttiyksikön. Vuodesta 2020 alkaen työnantajan sosiaaliturvamaksun alennus on pysyvästi vähintään 0,58 prosenttiyksikköä. Julkisen sektorin lomarahat pienenevät 30 prosentilla vuosina 2017–2019.

Kuviossa 5 on kuvattu VM:n kansantalousosaston kesäkuun 2017 ennusteen mukainen ansiokehitys vuosina 2017–2019 sekä ansiotasoindeksillä että kansantalouden tilinpidon keskiansioilla mitattuna. Keskiansiot on laskettu jakamalla kansantalouden palkkasumma työtunneilla. Vuonna 2017 ansiotasoindeksin kasvu jää vähäiseksi kilpailukyky sopimukseen sisältyvien nollakorotusten ja lomarahaleikkausten takia. Keskiansioiden ennustetaan jäävän edellisen vuoden tasolle johtuen kilpailukyky sopimuksen myötä pitenevästä työajasta. Taulukossa 2 on puolestaan eritelty ansiotasoindeksin ja säännöllisen ansion indeksin mukainen ansiokehitys työnantajasektoreittain sekä jaettu muutos sopimuspalkkoihin ja muihin tekijöihin.

² Kilpailukyky sopimukseen sisältyvä työajan pidennys ei näy ansiotasoindeksissä, mutta lomarahojen leikkaukset näkyvät. Alustavien arvioiden mukaan sopimus hidastaa ansiotasoindeksin kehitystä 0,3 prosenttia ja työvoimakustannusindeksin kehitystä 3,1 prosenttia. Säännöllisen ansion indeksiin sopimuksella ei ole vaikutusta.

Kuvio 5. Ansiokehitys vuosina 2000–2019

Lähde: Tilastokeskus, ennuste VM

Taulukko 2a. Ansiokehitys vuosina 2016–2018

	Keskimäärin edellisestä vuodesta, %			Edellisen vuoden viimeisestä neljänneksestä, %	
	2016	2017*	2018**	IV/2016	IV/2017*
Ansiotasoindeksi	1,1	0,2	1,2	0,9	0,2
Sopimuspalkkaindeksi	0,6	-0,3		0,5	-0,4
Muut tekijät	0,5	0,5		0,4	0,6
Yksityinen sektori	1,2	0,6		1,0	0,6
Sopimuspalkkaindeksi	0,6	0,1		0,4	0,0
Muut tekijät	0,6	0,5		0,6	0,6
Teollisuus	1,0	0,6		0,8	0,6
Sopimuspalkkaindeksi	0,6	0,0		0,3	0,0
Muut tekijät	0,4	0,6		0,5	0,6
Valtio	1,4	-1,0		0,6	-0,8
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	-1,4		0,5	-1,4
Muut tekijät	0,7	0,4		0,1	0,6
Kunnat	0,9	-1,1		0,8	-1,0
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	-1,4		0,6	-1,4
Muut tekijät	0,2	0,3		0,2	0,4

*=Tilastokeskuksen tieto, **=Valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennuste 21.6.2017

Taulukko 2b. Säännöllisen ansiotason kehitys vuosina 2016–2017

	Keskimäärin edellisestä vuodesta, %			Edellisen vuoden viimeisestä neljänneksestä, %	
	2016	2017*	2018**	IV/2016	IV/2017*
Säännöllisen ansion indeksi	1,1	0,6		0,9	0,5
Sopimuspalkkaindeksi	0,6	0,0		0,5	0,0
Muut tekijät	0,5	0,6		0,4	0,5
Yksityinen sektori	1,2	0,6		1,0	0,6
Sopimuspalkkaindeksi	0,6	0,1		0,4	0,0
Muut tekijät	0,6	0,5		0,6	0,6
Teollisuus	1,1	0,6		0,9	0,6
Sopimuspalkkaindeksi	0,6	0,0		0,3	0,0
Muut tekijät	0,5	0,6		0,6	0,6
Valtio	1,4	0,4		0,6	0,6
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	0,0		0,5	0,0
Muut tekijät	0,7	0,4		0,1	0,6
Kunnat	0,9	0,3		0,7	0,4
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	0,0		0,6	0,0
Muut tekijät	0,2	0,3		0,1	0,4

3 Hinnat ja ostovoima

Hinnat

Vuoden 2016 kuluttajahinnat nousivat keskimäärin 0,4 % kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna. Inflaatio kuitenkin kiihtyi vuoden loppua kohden ja vuoden 2017 ensimmäisellä neljänneksellä kansallinen kuluttajahintaindeksi nousi 1,0 % edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Alkuvuodesta inflaatiota vauhdittivat erityisesti energian hinnat, jotka nousivat ensimmäisellä neljänneksellä 9,4 % vuodentakaisesta. Vastaavasti palveluiden hinnat nousivat 1,3 %. Sen sijaan tavaroiden hinnat laskivat 0,4 % ja jalostettujen elintarvikkeiden hinnat laskivat 0,2 %. Tuore-elintarvikkeiden hinnat pysyttelivät v. 2017 ensimmäisellä neljänneksellä lähes edellisvuoden vastaavan ajankohdan tasolla.

Ennuste kuluvan vuoden inflaatioksi on 1,0 % kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna. Inflaatiokehitystä ajaa etenkin raakaöljyn hinta, jonka positiivinen pohjavaikutus vaikuttaa indeksiin kuluvana vuonna. Pohjavaikutus kuitenkin heikkenee vuoden loppua kohden, sillä raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan odotetaan nousevan vain maltillisesti.

Palveluiden hintojen odotetaan nousevan kuluvana vuonna noin 1,4 prosentin vauhtia, eli edellisvuotta selkeästi hitaammin. Tähän vaikuttavat mm. tälle vuodelle kilpailukyky sopimuksessa sovitut palkkojen nollakorotukset sekä vuokrien kasvun hidastuminen. Viime vuonna palveluinflaatiota kiihdyttivät terveydenhuollon palvelumaksujen korotukset, joita ei kuluvana vuonna ole samassa määrin tehty.

Elintarvikkeiden hintakehitys pysyy kuluvana vuonna maltillisena johtuen mm. makeisveron poistosta vuoden alusta lukien. Tavaroiden hintoihin vaikuttavat osaltaan tuontihinnat, jotka ovat kääntyneet v. 2017 nousuun pitkään jatkuneen laskun jälkeen. Tavaroiden hintojen odotetaan sen myötä kääntyvän lievään kasvuun loppuvuotta kohden. Veronkorotusten inflaatiota kiihdyttävä vaikutus on v. 2017 arviolta 0,2 prosenttiyksikköä. Tähän vaikuttavat korotukset ajoneuvo-, polttoaine- ja tupakkaverossa, mutta makeisveron poisto sekä autoveron lasku vaikuttavat inflaatiota heikentävään suuntaan.

Vuosina 2018 ja 2019 kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitatun inflaation odotetaan kiihtyvän 1,3 ja 1,4 prosenttiin talouskasvun jatkuessa. Kuluttajahintojen nousu on kuluvaa vuotta laaja-alaisempaa, mutta palveluiden hintojen nousun vaikutus kokonaisinflaatioon pysyy jatkossakin suurimpana. Maltillisesti nousevan öljyn hinnan, vahvistuvan Yhdysvaltain dollarin sekä tasoltaan matalan mutta nousevan korkotason odotetaan kiihdyttävän inflaatiota ennustejaksolla.

Euroalueen inflaatio yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä mitattuna oli v. 2017 ensimmäisellä neljänneksellä keskimäärin 1,8 %, eli korkeimmalla tasollaan neljään vuoteen. Kiihtyvää inflaatiota selitti etenkin energian hintojen nousu ja sen välilliset vaikutukset. Muilta osin hintapaineet ovat pysytelleet maltillisina ja pohjainflaatio on edelleen alhaista, vaikka euroalueen talouskasvu on asteittain vahvistumissa. Euroopan keskuspankin asiantuntijoiden arvioiden perusteella euroalueen inflaatio on kuluvana vuonna 1,5 %. Ensi vuonna kasvu hidastuu 1,3 prosenttiin ja nousee 1,6 prosenttiin v. 2019. Vastaavasti yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä mitattuna Suomen inflaatio on valtiovarainministeriön ennusteessa 1,1 % v. 2017, 1,3 % v. 2018 ja 1,4 % v. 2019.

Taulukko 3. Kuluttajahintaindeksi toukokuussa 2017

	2016/2015		05-2017 / 05-2016	
	Vuosi-inflaatio (%)	Vaikutus indeksiin (%-yks)	Viim. 12 kk muutos (%)	Vaikutus indeksiin (%-yks.)
Kokonaisindeksi	0,4	0,4	0,7	0,7
Elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat	-1,2	-0,2	-1,0	-0,1
Alkoholijuomat ja tupakka	1,0	0,1	3,3	0,2
Vaatetus ja jalkineet	-0,6	0,0	-1,4	-0,1
Asuminen, vesi, sähkö ja muut	0,5	0,1	1,0	0,2
Kalusteet, kodinkoneet, kodinhuolto	-0,3	0,0	0,2	0,0
Terveys	6,8	0,3	2,1	0,1
Liikenne	-0,2	-0,0	2,7	0,4
Viestintä	0,8	0,0	-2,2	-0,1
Kulttuuri ja vapaa-aika	-0,6	-0,1	-0,5	-0,1
Koulutus	2,3	0,0	1,6	0,0
Ravintolat ja hotellit	1,7	0,1	1,6	0,1
Muut tavarat ja palvelut	-0,3	-0,0	0,2	0,0
Lähde: Tilastokeskus				

Palkansaajien yhteenlaskettu ostovoima

Palkansaajien ostovoimalla on keskeinen rooli kulutuskysynnän ja sen myötä myös yleisen taloudellisen aktiviteetin kannalta. Kotimaisen kysynnän merkitys on korostunut ja yksityisen kulutuksen osuus BKT:sta nousi v. 2016 yli 55 prosenttiin. Kotitalouksien pitkään jatkuneen velkaantumisen vauhdittamana kulutus on kasvanut viime vuosina ostovoimaa nopeammin.

Kansantalouden palkansaajien yhteenlasketun ostovoiman kehitys määräytyy pitkälti ansiotason, työllisyyden, inflaation ja verotuksen perusteella. Vuosia 2017–2018 koskeva ns. kilpailukyky sopimus vaikuttaa kaikkiin edellä mainittuihin tekijöihin joko suoraan tai välillisesti. Kilpailukyky sopimuksella alennetaan työvoimakustannuksia ja parannetaan yritysten työllistämisedellytyksiä. Työvoimakustannusten lasku näkyy viiveellä työllisyydessä. Vuonna 2016 työllisyydessä tapahtui käänne, ja työllisyys kasvaa vuosina 2017–2019 yli ½ % vuodessa.

Ansiotason nousun oletetaan jäävän hyvin vaimeaksi ennustejakson aikana. Vuosina 2017–2019 ansiotaso kohoaa keskimäärin prosentin vuodessa. Palkkasumma kasvaa vuonna 2017 1,5 % työllisyyden kohenemisen, mutta myös lomarahaleikkausten ajoittumisen vuoksi. Työllisyystilanteen kohentuessa palkkasumman kasvu nopeutuu 1,8 prosenttiin v. 2018 ja edelleen 2 prosenttiin v. 2019.

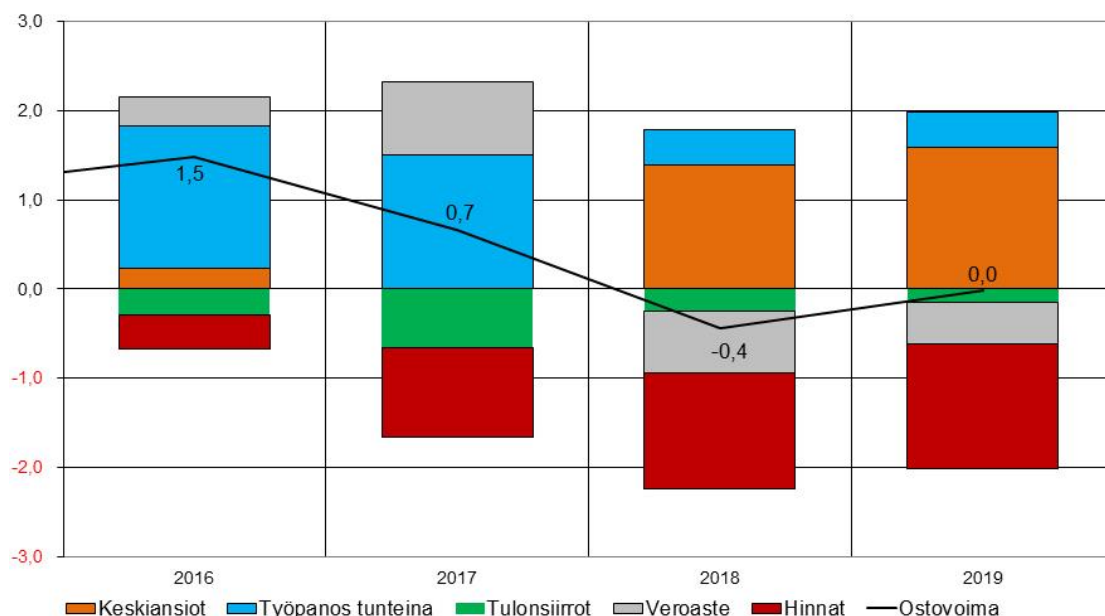
Vuonna 2017 keskimääräisen palkansaajan veroasteen lasku tukee ostovoimaa. Kilpailukyky sopimuksessa työvoimakustannuksia alennetaan siirtämällä osa työnantajan sotumaksuista vakuutetuille. Palkansaajien maksujen nousun vaikutusta ostovoimaan kompensoidaan keventämällä ansiotuloverotusta. Vuonna 2018 valtionverotuksessa tehdään asteikkoihin inflaatiotarkistukset, mutta sotumaksujen nousun seurauksena keskimääräisen palkansaajan veroaste kääntyy nousuun.

Palkansaajien saamista tulonsiirroista merkittävimmän erän muodostavat työttömyyskorvaukset, jotka osaltaan vaimentavat suhdannevaihteluiden vaikutuksia tulonmuodostukseen. Työttömyyskorvausten lisäksi oheisessa ostovoimalaskelmassa on otettu huomioon mm. lapsilisät, asumistuki ja vanhempainrahat. Tulonsiirtojen vaikutus ostovoiman kehitykseen alenee tänä vuonna, kun työttömyys alenee ja työttömyyskorvaukset vähenevät.

Vuonna 2017 palkansaajien yhteenlasketun ostovoiman kasvu hidastuu viime vuoden verrattuna, mutta nousee edelleen. Ostovoiman kasvua hillitsee inflaation kiihtyminen kilpailukyky sopimukseen liittyvistä veronkevennyksistä huolimatta.

Vuosina 2018 ja 2019 palkansaajien yhteenlaskettu ostovoima hivenen supistuu tai ei ainakaan nouse ilman uusia veroratkaisuja. Ostovoimaa heikentää inflaation kiihtymisen lisäksi veroasteen kiristyminen sekä tulonsiirtojen alentuminen. Selkein ostovoimaa parantava tekijä on keskiansioiden kasvun kiihtyminen.

Kuvio 6. Palkansaajien yhteenlasketun ostovoiman muutos (%) ja osatekijöiden vaikutus (%-yks.)

Lähde: Euroopan komissio, VM

4 Talouden kilpailukyky

Palkat, tuottavuus ja yksikkötyökustannukset Suomessa ja euroalueella

Suomessa palkansaajakorvaukset³ palkansaajaa kohden kohosivat 1,0 % vuonna 2016, eli hieman vähemmän kuin euroalueella keskimäärin. Komissio ennustaa Suomen palkansaajakorvausten kasvun palkansaajaa kohden jäävän vuosina 2016–2018 keskimäärin 0,6 prosenttiin, mikä on selvästi alle euroalueen keskiarvon.

Taulukko 4. Koko talouden työvoimakustannukset työntekijää ja tuotettua yksikköä kohden euroalueella ja Suomessa

								Keskimäärin		Yhteensä	
	2012	2013	2014	2015	2016	2017e	2018e	99-15	16-18e	99-15	16-18e
Euroalue											
Palkansaajakorvaukset palkansaajaa kohden, %-muutos	1,5	1,5	1,3	1,3	1,3	1,8	2,1	2,5	1,8	44,3	5,4
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,0	0,0	-0,1	-0,6	—	—	—	-0,1	—	-2,0	—
Palkat ja palkkiot palkansaajaa kohden, %-muutos	1,5	1,5	1,5	1,9	—	—	—	2,6	—	47,2	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-0,4	0,4	0,6	1,0	0,4	0,7	0,8	0,8	0,6	12,4	1,9
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	1,9	1,1	0,7	0,3	0,9	1,1	1,4	1,7	1,1	28,4	3,4
Suomi											
Palkansaajakorvaukset palkansaajaa kohden, %-muutos	2,8	1,3	1,0	1,6	1,0	-0,8	1,5	3,2	0,6	59,4	1,7
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,1	0,0	-0,1	0,1	0,2	-	-	-0,2	—	-3,0	—
Palkat ja palkkiot palkansaajaa kohden, %-muutos	2,6	1,3	1,1	1,5	0,8	-	-	3,4	—	64,4	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-2,3	0,0	-0,2	0,6	0,8	0,8	1,1	0,9	0,9	14,6	2,7
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	5,2	1,4	1,1	1,0	0,2	-1,5	0,5	2,2	-0,3	39,0	-0,9

*Työnantajan sotumaksujen vaikutus lasketaan työntekijäkohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisten palkkojen ja palkkioiden osamäärän avulla.

Yksikkötyökustannukset lasketaan työntekijäkohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisen tuottavuuden osamäärän avulla.

Lähde: Eurostat, Tilastokeskus, Euroopan komission ennuste (toukokuu 2017).

³ Palkansaajakorvaukset käsittävät palkat ja palkkiot sekä työnantajan sosiaaliturvamaksut.

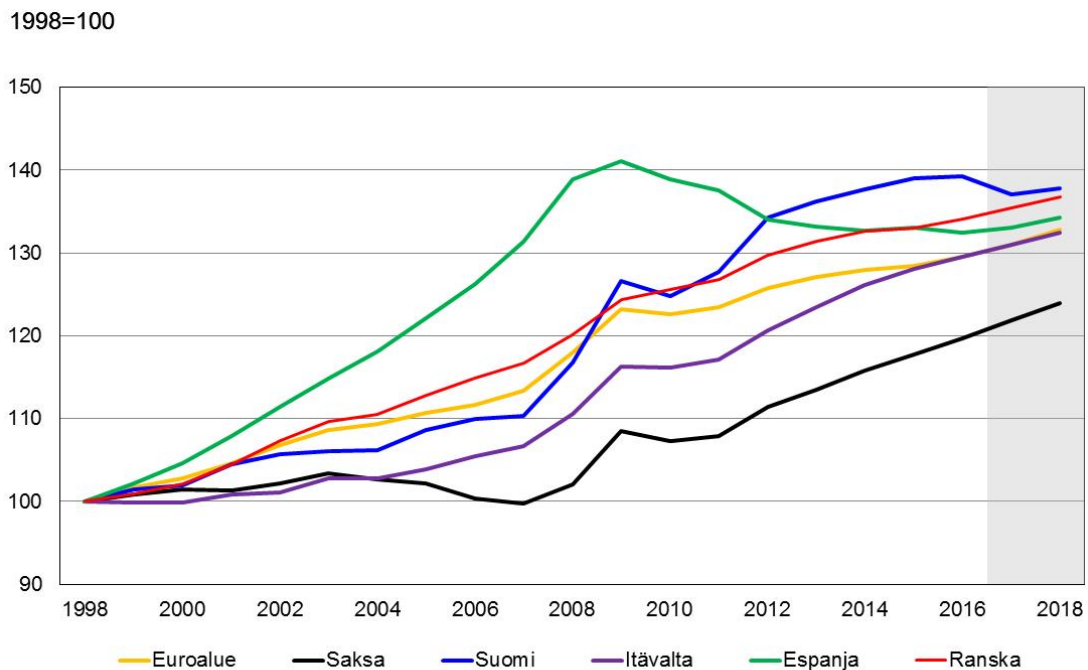
Tiedot ilmenevät taulukosta 4, jossa esitetään Suomen ja euroalueen tiedot työvoimakustannusten, tuottavuuden ja yksikkötyökustannusten kehityksestä vuosina 2012–2018.⁴ Ennustevuosien osalta tiedot ovat Euroopan komission toukokuun 2017 ennusteesta ja saattavat siten poiketa muista tämän raportin ennusteluvuista, jotka ovat VM:n kansantalousosaston kesäkuun 2017 suhdanne-ennusteen mukaisia.

Tuottavuus työntekijää kohden on kohonnut Suomessa rahaliiton aikana keskimäärin hieman euroaluetta nopeammin. Vuonna 2016 tuottavuus kasvoi Suomessa 0,8 % ja euroalueella 0,4 %. Komission ennusteissa euroalueen tuottavuuskehityksen odotetaan olevan maltillista, joskin aavistuksen kiihtyvää vuosina 2016–2018. Suomen tuottavuuden ennakoitaan kasvavan hieman euroaluetta nopeammin, mutta hitaammin kuin mihin 2000-luvun ensivuositkymmenellä totuttiin.

Tuottavuuden heikkoon kehitykseen vuoden 2008 jälkeen on vaikuttanut teollisuuden rakennemuutos. Historiassa ripeän tuottavuuskasvun toimiala elektroniikkateollisuus on vähentänyt tuotantoaan Suomessa tuntuvasti viime vuosina. Sen tilalle ei kuitenkaan ole syntynyt uutta nopean tuottavuuden kasvun toimialaa eikä muiden toimialojen tuottavuuskehitys ole pystynyt kompensoimaan elektroniikkateollisuuden vaikutuksen hiipumista. Tämä kehitys johtaa siihen, että ainakin lähivuodet tuottavuuskasvu koko kansantaloudessa jäänee hitaammaksi kuin ennen finanssikriisiä.

Palkansaajakohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisen tuottavuuden suhteen avulla voidaan laskea yleisin kustannuskilpailukyvyn indikaattori eli nimelliset yksikkötyökustannukset. Kun tuottavuus kehittyy palkansaajakorvauksia nopeammin, yksikkötyökustannukset alenevat.

Kuvio 7. Koko talouden nimellisten yksikkötyökustannusten kehitys 1998–2018

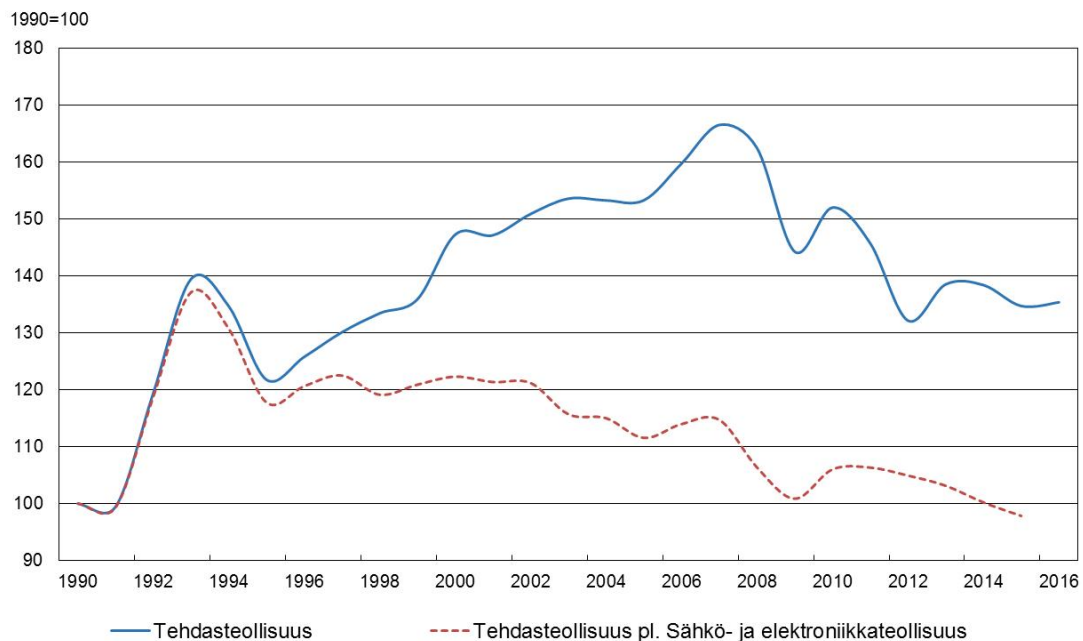
⁴ Liitteessä 2 vastaavat tiedot on esitetty myös valikoiduille joukolle muita euromaita.

Suomen yksikkötyökustannukset kasvoivat huomattavasti euroalueen keskiarvoa ripeämmin vuosina 2008–2009 ja 2011–2012 (kuvio 7). Vuonna 2016 Suomen yksikkötyökustannukset kasvoivat pitkästä aikaa euroalueen keskiarvoa hitaammin. Kilpailukykysovimuksen seurauksena Suomen yksikkötyökustannusten ennustetaan laskevan yli prosentin vuonna 2017. Komission ennusteen mukaan Suomen yksikkötyökustannusten kasvu jää vuosina 2016–2018 selvästi euroaluetta hitaammaksi. Kilpailukykysovimuksen seurauksena Suomen yksikkötyökustannusten ennustetaan laskevan yli prosentin vuonna 2017. Näin ollen Suomen kustannuskilpailukyky paranee suhteessa muuhun euroalueeseen.

Kustannuskilpailukyky

Edellä esitetyn yksinkertaisen euroalueen yksikkötyökustannusvertailun lisäksi kilpailukykyä voidaan arvioida samassa valuutassa laskettujen suhteellisten yksikkötyökustannusten avulla. Tämä tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattori huomioi sekä Suomelle relevanttien kilpailijamaiden kustannuskehityksen että valuuttakurssien vaikutukset.

Kuvio 8. Tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattori 1990–2016

Kilpailukyky paranee, kun käyrä nousee

Lähde: BIS, The Conference Board, Euroopan komissio, OECD, Tilastokeskus, VM

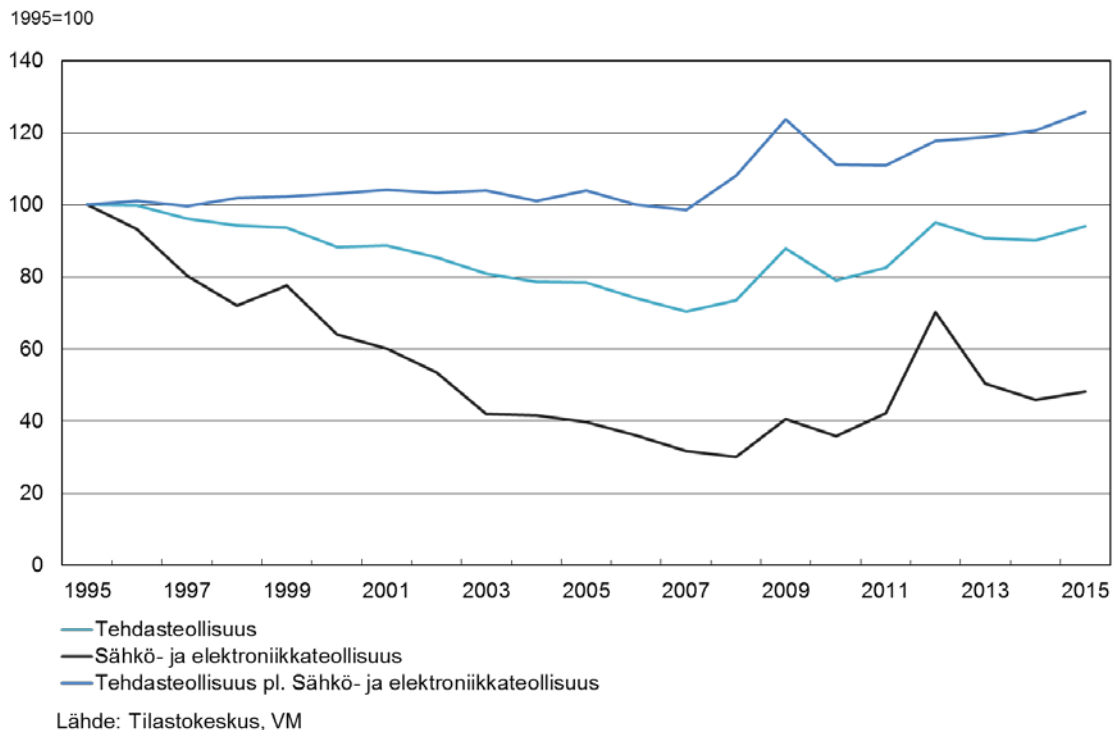
Kuviossa 8 esitetään yhteisessä valuutassa Suomen tehdasteollisuuden nimellisten yksikkötyökustannusten kehitys suhteessa viidentoista kilpailijamaan⁵ ulkomaankauppapainoilla painotettuun kehitykseen. Tehdasteollisuuden kilpailukyky oli korkeimmillaan vuonna 2007 lähes yhtäjaksoisen ja pitkään jatkuneen myönteisen kehi-

⁵ Yhdysvallat, Japani, Saksa, Ranska, Iso-Britannia, Italia, Kanada, Alankomaat, Belgia, Tanska, Ruotsi, Norja, Espanja, Itävalta, Etelä-Korea.

tyksen seurauksena. Sen jälkeen tehdasteollisuuden kilpailukyky on heikentynyt huomattavasti, koska yksikkötyökustannukset ovat nousseet nopeammin kuin useimmissa Suomen kilpailijamaissa. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden merkitys Suomen kilpailukyvyn paranemisessa on ollut huomattava 1990-luvun puolivälin jälkeen.

Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vaikutusta teollisuuden nimellisiin yksikkötyökustannusten kehitykseen tarkastellaan myös kuviossa 9. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden poikkeuksellisen nopea tuottavuuden kasvu alensi alan yksikkötyökustannuksia lähes yhtäjaksoisesti vuoteen 2007 saakka. Samaan aikaan muun teollisuuden kuin sähkö- ja elektroniikkateollisuuden yksikkötyökustannukset pysyivät melko vakaina. Vuosina 1995–2007 teollisuuden yksikkötyökustannuskehitys näytti sähkö- ja elektroniikkateollisuuden menestyksen johdosta hyvin myönteiseltä, sillä yksikkötyökustannukset laskivat noin 30 prosentilla. Vuosina 2008–2009 finanssikriisiä seurannut syvä taantuma sekä palkansaajakorvausten ripeä kasvu nostivat teollisuuden yksikkötyökustannuksia tuntuvasti. Taantumasta toipuminen alensi yksikkötyökustannuksia vuonna 2010, mutta ne kohosivat jälleen vuonna 2012. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden arvonlisäyksen romahtaminen kasvatti yksikkötyökustannuksia erityisen nopeasti vuosina 2009–2012, mikä on osaltaan vaikuttanut koko tehdasteollisuuden kohonneisiin yksikkötyökustannuksiin. Vuosina 2013–2015 koko tehdasteollisuuden yksikkötyökustannusten kehitys on jälleen tasaantunut ja muutokset ovat olleet vähäisiä.

Kuvio 9. Tehdasteollisuuden yksikkötyökustannusten kehitys 1995–2015

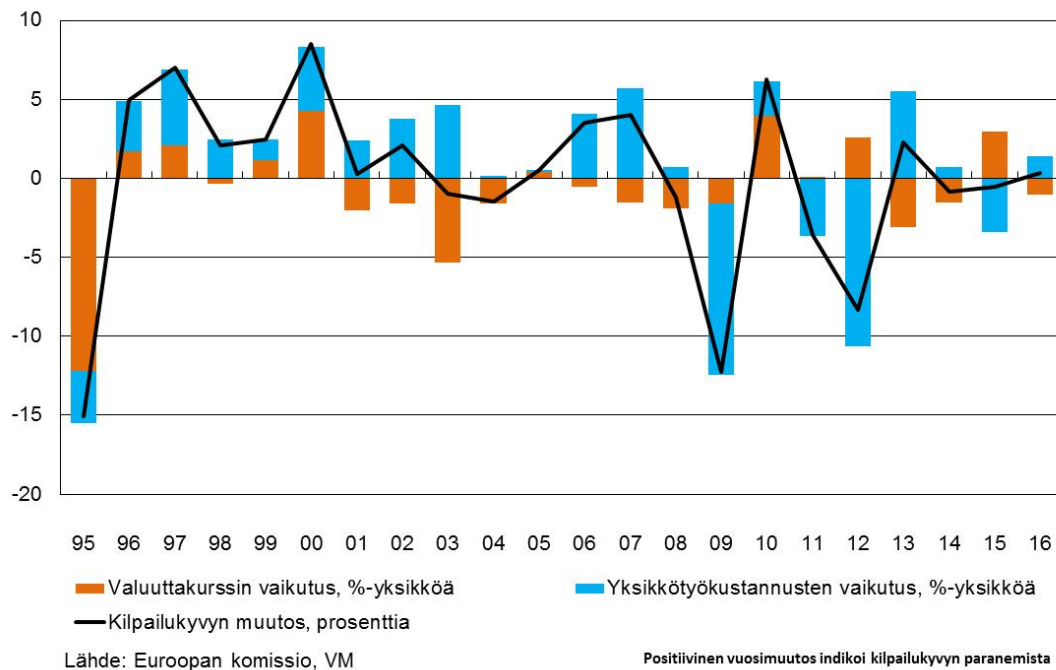
Kuviossa 10 tarkastellaan edelleen kilpailukykyä tehdasteollisuuden suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitattuna, nyt Euroopan komission Suomelle laskeman indikaattorin avulla. Pienet erot kuvion 10 ja kuvion 8 vastaavan indikaattorin välillä

syntyvät eroista mm. viitemaaryhmän koostumuksessa ja kauppapainoissa sekä perusvuoden valinnassa. Kuvion 10 komission kilpailukykyindikaattorin osoittama muutos kilpailukyvyssä jaetaan tässä ulkomaankauppapainoilla painotetun valuuttakurssin ja yksikkötyökustannusten muutosten vaikutuksiin. Näin voidaan tarkemmin eritellä kilpailukyvyn paranemiseen tai heikkenemiseen vaikuttaneita tekijöitä. Kuviossa vaaleansininen pylväs kuvaa yksikkötyökustannusten suhteellisen muutoksen vaikutusta kilpailukykyyn. Esimerkiksi vuonna 2007 pylväs asteikon positiivisella puolella osoittaa yksikkötyökustannusten nousseen Suomessa kilpailijamaita maltillisemmin, mikä on tukenut kilpailukyvyn myönteistä kehittymistä. Samana vuonna euron ulkoinen arvo kuitenkin vahvistui, mikä puolestaan laski suomalaisten tuotteiden kilpailukykyä (oranssi pylväs). Kilpailukyvyn muutos yhteensä summautuu valuuttakurssin ja yksikkötyökustannusten vaikutuksista ja sitä kuvataan mustalla viivalla. Musta viiva asteikon positiivisella puolella osoittaa siis kilpailukyvyn kohenemista.

Kuten edellä kuviossa 8, myös komission tarkastelemassa 37 maan⁶ joukossa Suomen tehdasteollisuuden kilpailukyky heikkeni tuntuvasti vuosina 2009 ja 2011–2012, pääasiassa yksikkötyökustannusten takia. Vuosina 2013–2016 kilpailukyvyn kokonaismuutokset ovat olleet pieniä yksikkötyökustannus- ja valuuttakurssivaikutusten kumotessa toisensa.

Kuvio 10. Tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattori

Toimikunnan perinteistä indikaattoria (kuvio 8) voidaan vertailla komission laskemaan indikaattoriin (kuvion 10 musta viiva) muodostamalla indeksisarja komission yhteisessä valuutassa mitattujen suhteellisten yksikkötyökustannusten vuosimuutoksista. Vertailun helpottamiseksi molemmat indeksisarjat on suhteutettu pitkän aikavälin keskiarvoonsa. Kuviossa 11 tehdasteollisuuden kilpailukykyindeksit on piirretty samaan kuvioon ja lisäksi kuvioon on piirretty komission yksikkötyökustannusten

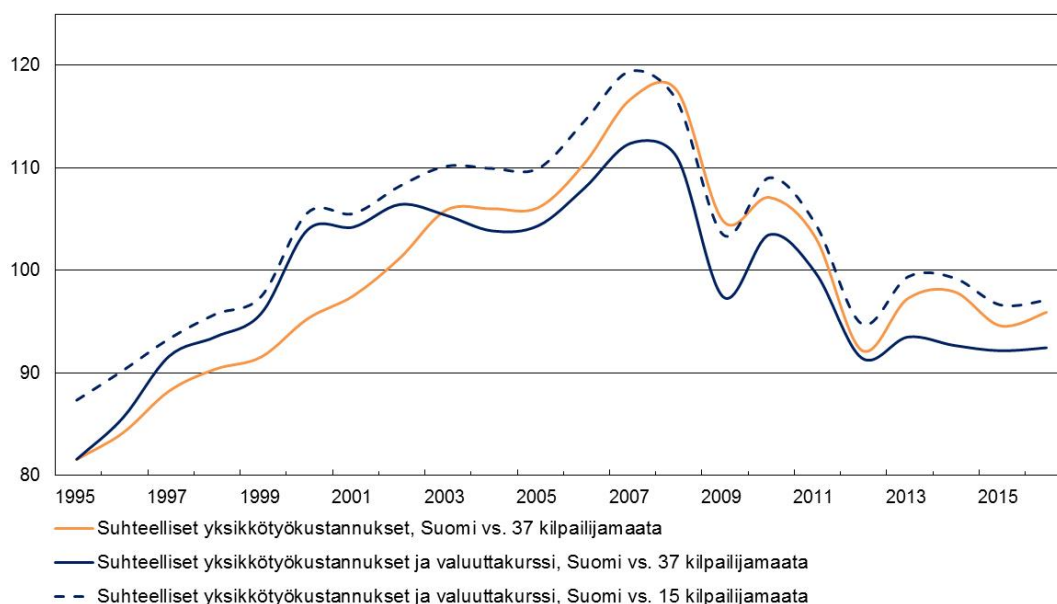
⁶ EU-28 sekä Yhdysvallat, Japani, Sveitsi, Norja, Turkki, Kanada, Australia, Uusi Seelanti, Meksiko.

vaikutuksen huomioiva kilpailukykyindikaattori (kuvion 10 vaaleansininen pylväs), joka on myös indeksoitu edellä kuvatulla tavalla.

Kuviosta 11 huomataan, että eri indikaattorit antavat hyvin samanlaisen kuvan tehdasteollisuuden kilpailukyvyn kehittymisestä. Näin pitääkin olla, koska tarkoitus on mitata samaa ilmiötä ja indikaattorit poikkeavat toisistaan ainoastaan vertailumaa-joukon ja käytettyjen kauppapainojen osalta. Samassa valuutassa mitattuihin suhteellisiin yksikkötyökustannuksiin perustuvat sarjat kulkevat lähes identtisesti ja kaikki kolme sarjaa sijoittavat kilpailukyvyn huipun vuosille 2007–2008. Kaikkien indikaattoreiden perusteella näyttää myös siltä, että tehdasteollisuuden kilpailukyky heikentyi tämän jälkeen tuntuvasti vuoteen 2012 saakka. Kaikki mittarit osoittavat myös kilpailukyvyn kääntyneen taas hieman parempaan suuntaan vuodesta 2013 alkaen.

Kuvio 11. Tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattoreita 1995–2015

1995-2014=100

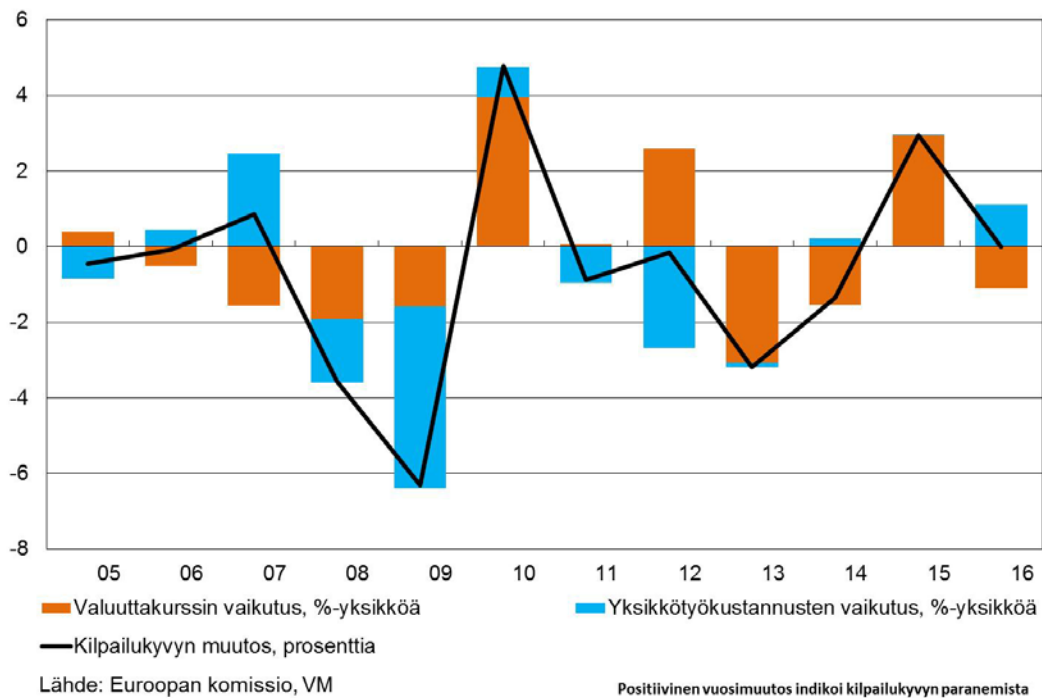
Lähde: Euroopan komissio, VM

Kilpailukyky paranee, kun käyrä nousee

Vastaava kilpailukyvyn erittely voidaan tehdä myös koko talouden tasolla. Suljetun sektorin kustannuskehitys nimittäin vaikuttaa välillisesti avoimen sektorin kilpailukykyyn, sillä avoin sektori käyttää myös suljetun sektorin palveluja. Kuviossa 12 on jaettu Euroopan komission Suomelle laskema koko talouden kilpailukykyindikaattori komponentteihinsa, suhteellisiin yksikkötyökustannuksiin ja valuuttakurssiin, samalla tavalla kuin edellä tehdasteollisuuden tapauksessa.

Kuviosta 12 nähdään, että valuuttakurssien muutokset ovat heilutelleet koko talouden kilpailukykyindikaattoria vuoden 2012 jälkeen enemmän kuin yksikkötyökustannukset. Vuosina 2013–2014 kilpailukyky heikkeni hieman valuuttakurssin vaikutuksesta, mutta vuonna 2015 kilpailukyky parani valuuttakurssikehityksen ansiosta reilut kolme prosenttiyksikköä. Vuonna 2016 yksikkötyökustannusten aleneminen paransi koko talouden kilpailukykyä noin prosentin, mutta valuuttakurssin vaikutus heikensi sitä saman verran.

Kuvio 12. Koko talouden kilpailukykyindikaattori

Muut koko talouden kilpailukykyyn indikaattorit

Yksikkötyökustannuksia on käytetty yleisimmin kilpailukykyyn mittarina, koska niiden on perinteisesti katsottu heijastavan parhaiten eroja eri maiden tuottavuus- ja kustannuskehityksessä. Kuviossa 13 esitetään muita suhteellisen kustannustason mittareita, kuten suhteellisia kuluttajahintoja ja suhteellisia vientihintoja. Näitä tietoja ei ole saatavilla pelkästään tehdasteollisuuden osalta, joten tarkastelussa on tyydyttävä koko taloutta kuvaaviin indikaattoreihin.

On syytä muistaa, että nämä indikaattorit sisältävät valuuttakurssin muutoksen vaikutuksen. Tästä johtuen kaikki kuvion 13 indikaattorit laskevat valuuttakurssin vahvistuessa vuonna 2013 ja nousevat vastaavasti vuonna 2015 Suomen kauppapainoista lasketun efektiivisen nimellisen valuuttakurssin heikentyessä.

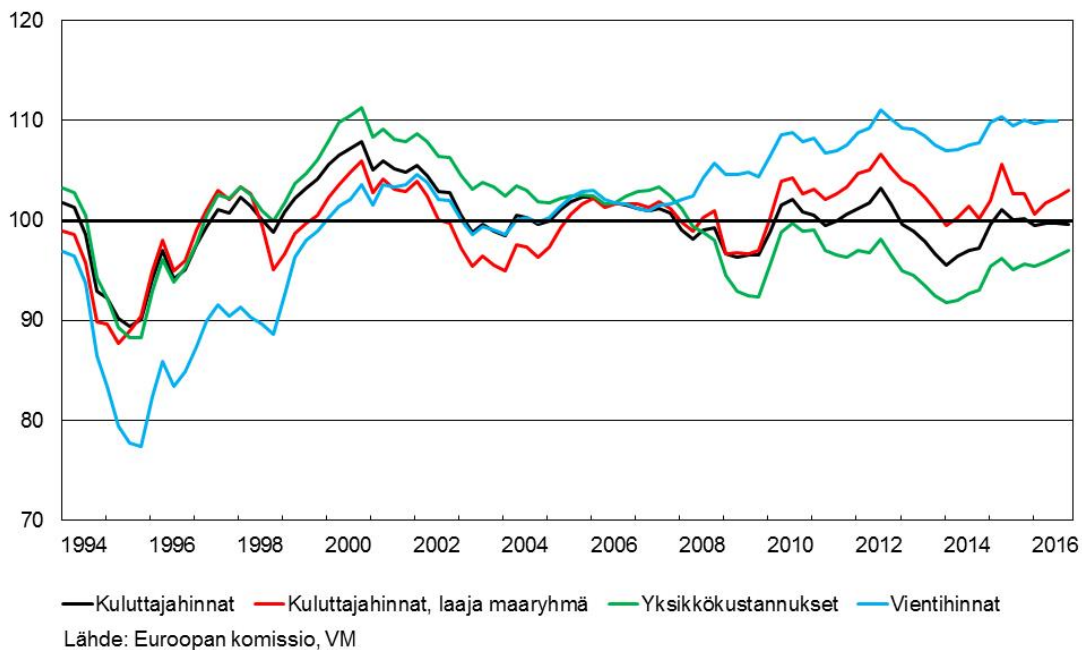
Kuluttajahinnoilla deflatoitu efektiivinen valuuttakurssi (musta käyrä) on hintakehityksen indikaattori, joka kilpailukykyyn näkökulmasta palautuu ostovoima-ajatteluun. Tämä indikaattori on pyörinyt pitkän aikavälin keskiarvonsa tuntumassa ilman selvää trendiä suuntaan tai toiseen. Yksikkötyökustannusten (vihreä käyrä) avulla tarkasteltu koko talouden kilpailukyky on ollut hieman pitkän aikavälin keskiarvonsa alapuolella viime vuosina.

Vientihinnoilla deflatoitu indikaattori (sininen käyrä) antaa varsin erilaisen kuvan Suomen kilpailukykyyn kehityksestä kuin muut indikaattorit. Se kuvaa sitä, että Suomen vientihinnat ovat laskeneet suhteessa vertailuryhmään. Indikaattorin mukaan Suomen kilpailukyky voi vientihintojen laskun myötä tulkita parantuneen 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Toisaalta vientihintojen lasku voi kertoa myös tuotteiden kilpailijoita heikommasta laadusta. Suomalainen vientiyrittäjä tai palkansaaja ei vientihintojen

laskusta hyödy, sillä positiivisen tuottavuuskehityksen hyödyt ovat valuneet ulkomaille halvempien tuotteiden muodossa. Tämä on seurausta siitä, että Suomessa tuotetaan tuotteita, joissa on alhainen arvonlisäys ja kova kansainvälinen kilpailu. Vienti-teollisuuden näkökulmasta indikaattorit näyttävät osoittavan, että vuodesta 2004 vuoteen 2012 saakka sen myyntihinnat (sininen käyrä) laskivat samalla kun yksikkötyökustannukset (vihreä käyrä) nousivat. Vuosina 2013–2016 eri hintojen perusteella lasketut indikaattorit ovat kehittyneet melko lailla samansuuntaisesti.

Kuvio 13. Koko talouden kilpailukykyindikaattoreita: reaalinen efektiivinen valuuttakurssi eri hintakäsitteillä deflaoituna⁷

1994-2015=100

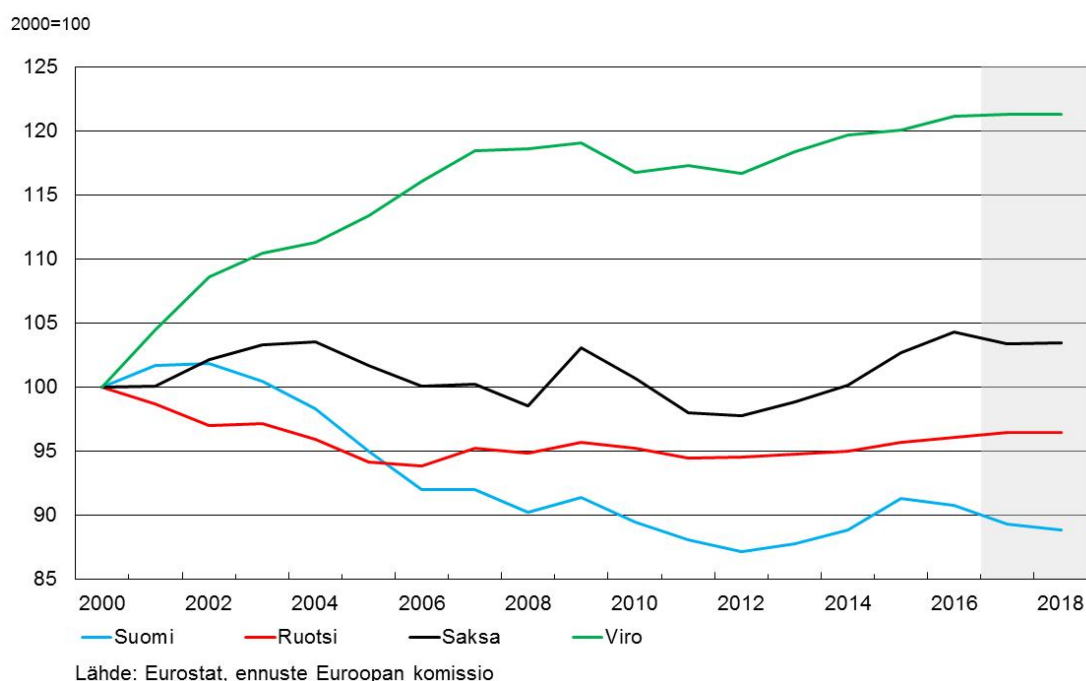
Kilpailukyky ja tulonmuodostus

Kilpailukykyä voidaan tarkastella myös suhteellista kustannustasoa mittaavia indikaattoreita laajemmin, kykynä kerryttää talouskasvua. Koko talouden tasolla hyvä kilpailukyky heijastuu yritysten kannattavuuteen, myönteiseen talouskasvuun ja materiaaliseen hyvinvointiin. Yrityksissä kannattavuutta ja kilpailukykyä määrittää keskeisesti tuottavuuden kehitys. Muita vaikuttavia tekijöitä työvoimakustannusten ohella ovat yritysten omien lopputuotteiden ja palveluiden myyntihinta. Lisäksi merkitystä on välituotepanosten, kuten raaka-aineiden, energian, vuokrien ja yritysten käyttämien palveluiden, hintakehityksellä. Seuraavassa tarkastellaan keskeisiä kehityssuuntia suomalaisten tuotteiden ja palveluiden hintakehityksestä sekä välituotteiden roolia.

⁷ Käyrä nousee kun Suomen suhteelliset hinnat laskevat, eli kilpailukyky paranee. Kun suhteellinen nimellinen valuuttakurssi muuttuu, kaikki käyrät nousevat tai laskevat samassa suhteessa. Maakorissa ovat mukana samat 37 maata kuin kuviossa 10 ja laajassa maaryhmässä lisäksi Venäjä, Kiina, HongKong, Etelä-Korea ja Brasilia.

Vientiyritysten kilpailukykyyn ja kannattavuuteen vaikuttavat vientituotteiden ja -palveluiden hintakehitys sekä ulkomailta ostettujen väli tuotepanosten kustannukset. Vaihtosuhte (kuvio 14) kuvaa Suomesta vietyjen tavaroiden ja palveluiden ja Suomeen tuotujen tavaroiden ja palveluiden hintojen kehitystä kansantalouden tilinpidossa. Suomen vaihtosuhte on heikentynyt merkittävästi 2000-luvulla. Erityisesti kallistuva energia on heikentänyt vaihtosuhdetta, sillä energiahyödykkeiden osuus tuonnissa on selvästi suurempi kuin viennissä. Toisaalta Suomelle tärkeiden elektroniikkatuotteiden sekä metsäteollisuuden paino- ja kirjoituspaperin hinnat ovat laskeutuneet maailmanmarkkinoilla. Elektroniikkatuotteiden osuus koko tavaraviennistä on kuitenkin laskenut merkittävästi vuosien 2009–2012 aikana ja vuoden 2012 jälkeen vaihtosuhteen heikkeneminen onkin pysähtynyt. Öljyn hinnan romahtaminen vuosina 2014–2015 paransi Suomen vaihtosuhdetta. Euroopan komission vuosia 2017–2018 koskevan ennusteen mukaan Suomen vaihtosuhte hieman heikkenisi lähivuosina.

Kuvio 14. Vaihtosuhte 2000–2018

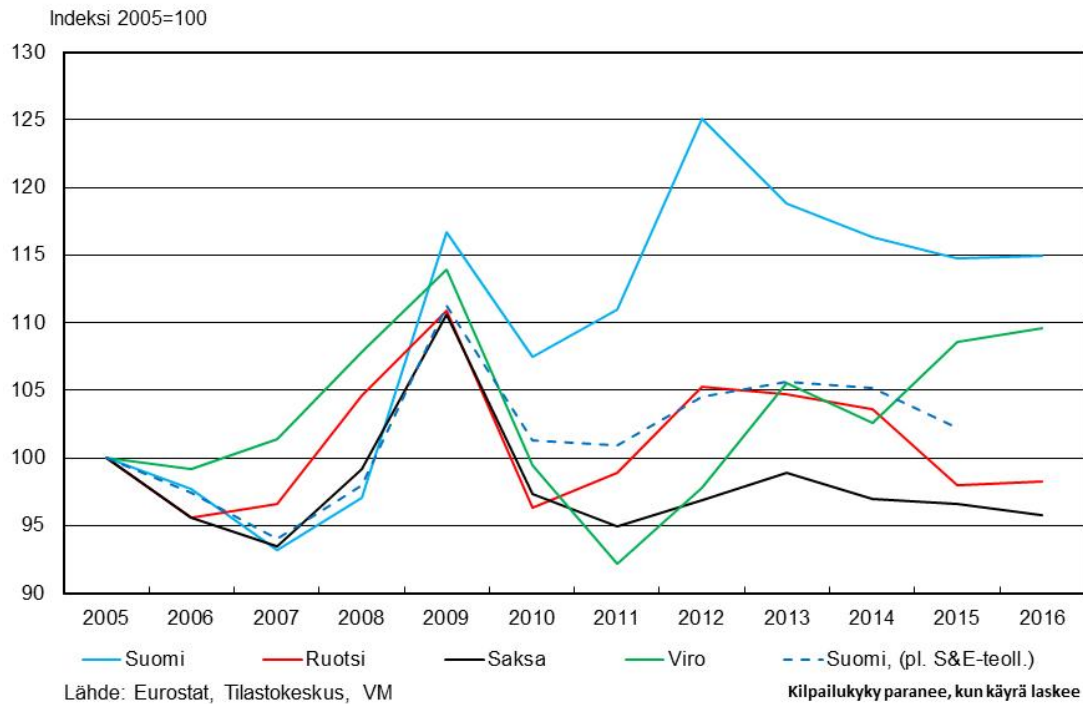
Tuonti- ja vientihintojen kehityksen vaikutusta yritysten kannattavuuteen ja palkanmaksuvaraan voidaan tarkastella reaalisilla yksikkötyökustannuksilla, jossa työvoimakustannusten kehitystä verrataan euromääräiseen arvonlisäykseen (kuvio 15). Tämän luvun alussa esitetty nimellisten yksikkötyökustannusten tarkastelu ei huomioi vaihtosuhteen heikkenemisen vaikutusta, sillä työvoimakustannukset suhteutetaan siinä tuotannon määrälliseen kehitykseen. Reaalisilla yksikkötyökustannuksilla tarkasteltuna⁸ Suomen tehdasteollisuuden kustannuskilpailukyky suhteessa muihin maihin näyttää heikentyneen vielä enemmän kuin nimellisillä yksikkötyökustannuksilla mitattuna vuosien 2008–2012 aikana. Tähän on syynä erityisesti sähkö- ja elektroniikkateollisuuden arvonlisäyksen romahdus, sillä muun tehdasteollisuuden reaalisten yksikkötyökustannusten kasvu on ollut huomattavasti maltillisempaa. Vuoden

⁸ Palkansaajakorvaukset per arvonlisäys käyvin hinnoin.

2012 jälkeen Suomen tehdasteollisuuden reaaliset yksikkötyökustannukset ovat olleet laskevalla uralla.

Kuvio 15. Reaaliset yksikkötyökustannukset tehdasteollisuudessa 2005–2016

Työvoimakustannukset per arvonlisäys käyvin hinnoin

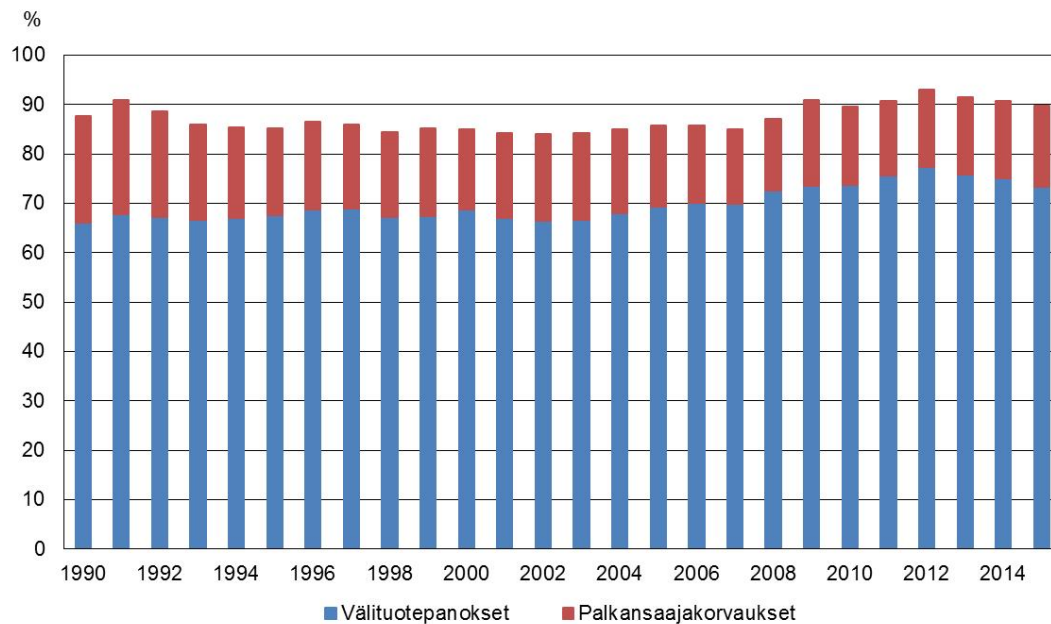
Yksityisen palvelusektorin (toimialat G,H,I,J,K,M,N) euromääräiset reaaliset yksikkötyökustannukset ovat nousseet vuoden 2005 jälkeen saman verran kuin euroalueella keskimäärin, mutta niiden taso on Suomessa pysynyt korkeampana.

Väliuotekustannusten huomioiminen kilpailukyyn osatekijänä on entistä tärkeämpää, sillä niiden osuus teollisuusmaiden välisessä kaupassa vaihdettavien tuotteiden tuotantokustannuksista on pitkällä aikavälillä kasvanut. Myös Suomessa väliuotepanosten osuus on kasvanut ja työvoimakustannusten osuus pienentynyt (kuvio 16). Suomen tehdasteollisuudessa väliuotepanosten osuus tuotoksen (myynnin) arvosta oli 73 % vuonna 2015. Ulkomailta ostettujen väliuotepanosten kallistuminen on yksi vaihtosuhtekehitykseen vaikuttava tekijä. Väliuotepanoksista huomattavan suuri osa on kuitenkin kotimaisia. Tehdasteollisuudessa noin 60 % väliuotekäytöstä on kotimaista⁹. Väliuotekustannukset vaikuttavat siten yritysten kannattavuuteen ja kilpailukykyyn paitsi tuontien energian ja raaka-ainehintojen kautta, myös esimerkiksi vuokrien ja liike-elämän palvelujen hintakehityksen välityksellä.

⁹ Laskelma on tehty valtiovarainministeriön kansantalousosastolla perustuen kansantalouden tilinpidon tarjonta- ja käyttötaulukoihin.

Kuvio 16. Palkansaajakorvaukset ja välituotepanokset tehdasteollisuuden tuotoksessa

Lähde: Tilastokeskus, VM

Välituotepanosten luomia kustannuspaineita voidaan myös tarkastella mittaamalla, kuinka paljon yhden tuotteen valmistamisesta syntyy välituote¹⁰- ja työvoimakustannuksia¹¹ (kuvio 17). Näin tarkasteluna Suomen tehdasteollisuudessa kustannuspaineet ovat viime vuosina tulleet enemmän välituotteiden kuin suorien työvoimakustannusten suunnasta. Tässä yhteydessä on huomattava, että välituotepanokset sisältävät melko paljon epäsuoria työvoimakustannuksia, joita voidaan arvioida tarkastelemalla eri tuotteiden palkkasisältöä. Näin arvioiden tehdasteollisuuden kotimaisista välituotepanoksista miltei 40 % on palkkoja. Vuonna 2012 tehdasteollisuudessa suorien työvoimakustannusten osuus tuotoksesta oli 15 % ja epäsuorien kotimaisten työvoimakustannusten osuus tuotoksesta 16 %.¹²

Tehdasteollisuuden työvoimakustannukset tuotosyksikköä kohden olivat vuonna 2015 vain noin 8 prosenttia korkeammalla tasolla kuin vuonna 2005. Välituotekustannukset tuotosyksikköä kohden olivat puolestaan noin 16 prosenttia korkeammalla tasolla kuin vuonna 2005. Tähän kehitykseen voi olla useita selityksiä, sillä välituotekustannukset tuotosyksikköä kohden muuttuvat sekä panosten määrän että hinnan muuttuessa. Yritykset ovat esimerkiksi voineet korvata omaa työtä alihankinnalla, yritysten oma tuoterakenne on voinut muuttua tai välituotteiden hinnat ovat mahdollisesti nousseet yritysten maksamia palkkoja nopeammin. Erityisesti raakaöljyn hinnan voimakkaat vaihtelut ovat viime vuosina vaikuttaneet välituotekustannusten kehitykseen.

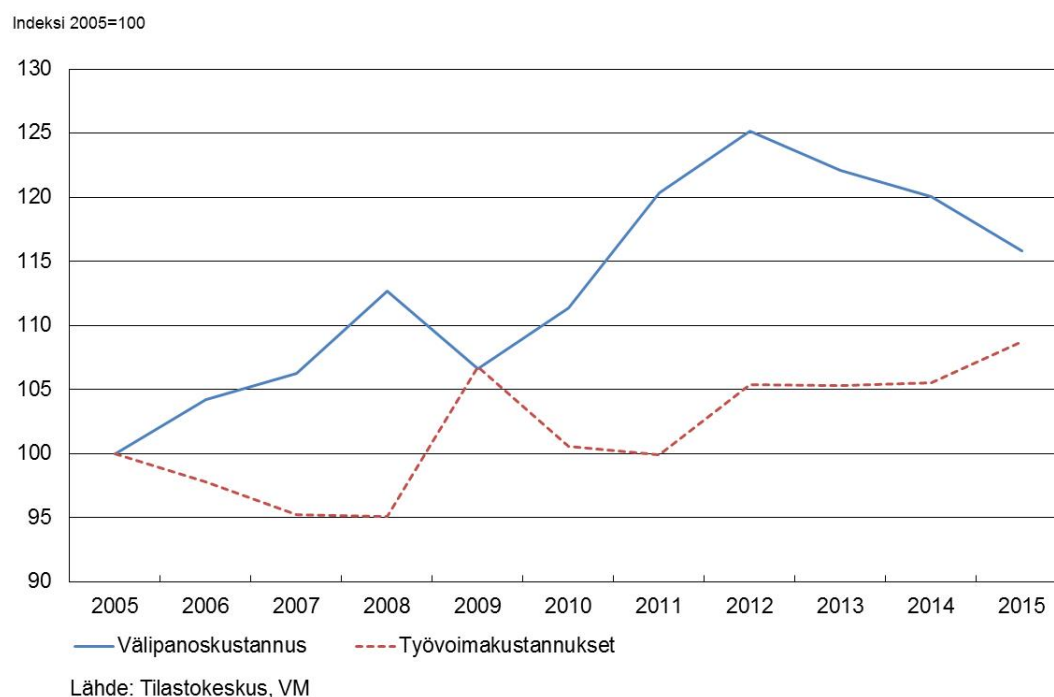
¹⁰ Välituotekäyttö (käyvin hinnoin) jaettuna tuotoksella (kiintein hinnoin).

¹¹ Palkansaajakorvaukset jaettuna tuotoksen määrällä.

¹² Laskelma on tehty valtiovarainministeriön kansantalousosastolla perustuen kansantalouden tilinpidon tarjonta- ja käyttötaulukoihin.

Kuviossa 17 nähty tehdasteollisuuden välituotekustannusten kasvu näkyy osaltaan myös kuviossa 15, jossa on kuvattu tehdasteollisuuden reaalisia yksikkötyökustannuksia. Välituotepanosten hinnan nousu vähentää käypähintaista arvonlisäystä ja johtaa siten reaalisten yksikkötyökustannusten kohoamiseen, *ceteris paribus*.

Kuvio 17. Välituotekustannus ja työvoimakustannus tuotosyksikköä kohden tehdasteollisuudessa 2005–2015

LIITTEET

Liite 1: Muutoksia veroissa ja etuuksissa

Seuraavassa on luettelomaisesti tiivistetty ne veroja ja sosiaalietuuksia koskevat muutokset, jotka on huomioitu valtiovarainministeriön ennusteessa ja jotka vaikuttavat tässä raportissa tarkasteltuihin tuloihin ja kustannuksiin lähivuosina. Ne on jaettu ansiotuloista kannettaviin veroihin, jotka vaikuttavat suoraan käytettävissä oleviin nettotuloihin sekä välilliseen verotukseen, joka kuluttajahintojen kautta niin ikään vaikuttaa ostovoimakehitykseen. Lisäksi luettelo sisältää sosiaalietuuksia ja yritysten veroja koskevat muutokset.

Ansiotuloista kannettavat verot

- Vuosien 2017- 2019 ansiotuloveroperusteisiin tehdään indeksitarkistus.
- KIKY-sopimukseen liittyvä veroluonteisten maksujen korotus v. 2017-2020 ja ansiotuloverokevennys v. 2017.
- Metsälahjavähennyksen käyttöönotto v. 2017. (n. 13 milj. euroa v. 2018 lähtien)
- Kotitalousvähennystä korotetaan v. 2017. (30 milj. euroa)
- Asuntolainan korkovähennysoikeuden asteittainen lisärajaaminen 25 prosenttiin v. 2019 mennessä (-10 %-yks. vuodessa)
- Uusi tuloluokka valtioverotuksessa yli 100 000 euron ansiotuloille vuosina 2013–2018 jatketaan vuoteen 2019 saakka. Vuodesta 2016 alkaen tuloraja alennettiin 72 300 euroon.
- Keskimääräisen kunnallisveron kiristyminen 0,05 prosenttiyksikköä v. 2017.
- Perintö- ja lahjaverotuksen keventäminen sukupolvenvaihdostilanteiden yhteydessä v. 2017
- Yrittäjävähennyksen käyttöönotto v. 2017
- Lapsivähennyksen voimassaoloaika päättyy v. 2018
- Sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä kunnallisveroja alennetaan kaikissa kunnissa ja valtion ansiotuloverotusta kiristetään vastaavalla määrällä. Hallitus on linjannut, että uudistus on toteutettava siten, että työn verotus ei kiristy lainkaan millään tulotasolla. Tämän varmistamiseksi verotusta kevennetään uudistuksen yhteydessä (n. 250 milj. euroa) v. 2019 alusta lukien.

Välillisesti kannettavat verot

- Tupakkaverotuksen kiristys asteittain 2015-2019
- Ajoneuvoverotuksen kiristys 2016-2017
- Autoveroa alennetaan hallituskauden aikana asteittain
- Kaivostoiminnan verotusta kevennetään siirtämällä se sähköveroluokka II:een v. 2017.
- Makeisten ja jäätelön vero poistetaan ja se rahoitetaan korottamalla liikenteen polttonesteiden verotusta 100 milj. eurolla v. 2017.

Yritysverotus

- Väylämaksut puolitetaan ja tavaraliikenteen ratavero poistetaan vuosiksi 2015–2017
- Osakeyhtiöiden tappioiden vähennysoikeuden laajennus

Etuudet

- Hallitusohjelman mukainen 200 milj. euron suuruinen säästö ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan v. 2017 (nettovaikutus julkiseen talouteen 135 milj. euroa).
- Vuonna 2017 KEL-indeksiin sidottuja etuuksia leikataan 0,85 %. Vuosina 2018-19 täysimääräinen KEL-indeksijäädytys.
- Kunnille annetaan mahdollisuus korottaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja v. 2016
- Hallitusohjelman mukainen lääke- ja sairaanhoitokorvausten alentaminen v. 2016–2017.

Liite 2: Yksikkötyökustannusten kehitys euroalueella ja maittain
(Lähde: Eurostat, VM)

Yksikkötyökustannusten kehitys euroalueella ja maittain								Keskimäärin		Yhteensä	
Euroalue	2012	2013	2014	2015	2016	2017e	2018e	99-15	16-18e	99-15	16-18e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muut	1,5	1,5	1,3	1,3	1,3	1,8	2,1	2,5	1,8	44,3	5,4
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,0	0,0	-0,1	-0,6	-0,1	-	-	-0,1	—	-2,0	—
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	1,5	1,5	1,5	1,9	1,4	-	-	2,6	—	47,2	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-0,4	0,4	0,6	1,0	0,4	0,7	0,8	0,8	0,6	12,4	1,9
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	1,9	1,1	0,7	0,3	0,9	1,1	1,4	1,7	1,1	28,4	3,4
Itävalta	2012	2013	2014	2015	2016	2017e	2018e	99-15	16-18e	99-15	16-18e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muut	2,7	2,1	1,9	1,9	1,3	1,9	1,9	2,4	1,7	43,4	5,1
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	-	-	0,0	—	-0,3	—
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,7	2,1	1,8	1,8	1,3	-	-	2,5	—	43,8	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-0,3	-0,2	-0,3	0,3	0,1	0,7	0,8	0,8	0,5	11,9	1,6
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	3,0	2,3	2,1	1,5	1,2	1,1	1,1	1,7	1,1	28,1	3,5
Belgia	2012	2013	2014	2015	2016	2017e	2018e	99-15	16-18e	99-15	16-18e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muut	3,2	2,5	1,0	0,0	0,1	2,0	1,7	2,8	1,3	50,7	3,8
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,3	0,3	0,0	-0,1	-0,9	-	-	0,1	—	1,3	—
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,9	2,2	1,0	0,2	1,1	-	-	2,7	—	48,8	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-0,4	0,4	0,6	1,0	0,4	0,7	0,8	0,8	0,6	12,4	1,9
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	3,5	2,0	0,4	-0,9	-0,3	1,3	0,9	2,0	0,6	34,0	1,9
Saksa	2012	2013	2014	2015	2016	2017e	2018e	99-15	16-18e	99-15	16-18e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muut	2,5	1,8	2,8	2,4	2,3	2,5	2,6	1,8	2,5	30,4	7,6
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,2	-0,2	0,0	-0,2	0,2	-	-	-0,1	—	-1,6	—
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,7	2,0	2,8	2,7	2,1	-	-	1,9	—	32,6	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-0,7	-0,1	0,8	0,8	0,6	0,6	0,9	0,7	0,7	10,8	2,1
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	3,2	1,9	2,0	1,6	1,7	1,9	1,7	1,1	1,8	17,7	5,3
Espanja	2012	2013	2014	2015	2016	2017e	2018e	99-15	16-18e	99-15	16-18e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muut	-1,4	0,3	0,1	0,9	0,1	1,0	1,4	2,7	0,9	48,3	2,6
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,2	0,0	0,2	-0,1	-	-	-	0,0	—	0,3	—
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	-1,3	0,3	0,0	1,0	-	-	-	2,6	—	47,9	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	1,1	0,9	0,5	0,7	0,5	0,6	0,5	0,7	0,5	11,5	1,6
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	-2,6	-0,6	-0,3	0,2	-0,4	0,4	0,9	1,9	0,3	33,0	0,9
Ranska	2012	2013	2014	2015	2016	2017e	2018e	99-15	16-18e	99-15	16-18e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muut	2,2	1,6	1,1	1,1	1,3	1,5	1,8	2,7	1,5	50,0	4,7
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,2	0,3	0,4	-0,2	-0,1	-	-	0,0	—	0,1	—
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,0	1,2	0,7	1,3	1,4	-	-	2,7	—	49,9	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-0,1	0,3	0,2	0,8	0,5	0,5	0,7	0,8	0,6	12,8	1,8
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	2,3	1,2	0,9	0,3	0,8	1,0	1,1	1,9	0,9	33,0	2,9
Italia	2012	2013	2014	2015	2016	2017e	2018e	99-15	16-18e	99-15	16-18e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muut	-1,1	0,8	0,2	0,9	0,5	1,1	1,8	2,0	1,2	35,4	3,5
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,4	-	-	-0,2	—	-2,4	—
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	-1,0	0,9	0,4	1,1	0,9	-	-	2,2	—	38,7	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-2,5	0,1	0,0	0,1	-0,4	0,4	0,5	-0,3	0,2	-4,0	0,6
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	1,4	0,7	0,1	0,8	0,9	0,7	1,3	2,3	1,0	41,1	2,9
Alankomaat	2012	2013	2014	2015	2016	2017e	2018e	99-15	16-18e	99-15	16-18e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muut	2,1	2,1	1,6	0,2	1,7	2,6	2,8	2,9	2,4	52,8	7,3
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,9	0,2	1,1	-1,7	-0,1	-	-	0,1	—	1,4	—
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	1,2	1,9	0,5	1,9	1,8	-	-	2,8	—	50,7	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-0,9	1,0	1,7	1,0	1,1	0,4	0,7	1,0	0,7	15,4	2,2
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	3,0	1,1	-0,1	-0,8	0,6	2,2	2,2	1,9	1,6	32,5	5,0
Suomi	2012	2013	2014	2015	2016	2017e	2018e	99-15	16-18e	99-15	16-18e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muut	2,8	1,3	1,0	1,6	1,0	-0,8	1,5	3,2	0,6	59,4	1,7
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,1	0,0	-0,1	0,1	0,2	-	-	-0,2	—	-3,0	—
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,6	1,3	1,1	1,5	0,8	-	-	3,4	—	64,4	—
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-2,3	0,0	-0,2	0,6	0,8	0,8	1,1	0,9	0,9	14,6	2,7
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	5,2	1,4	1,1	1,0	0,2	-1,5	0,5	2,2	-0,3	39,0	-0,9

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI

PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO

p. 0295 16001

info@vnk.fi

vnk.fi/julkaisut